

Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

К А Л Е Н Д А Р

**ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ХАРКІВЩИНИ НА 2014 РІК**

*Рекомендаційний
бібліографічний покажчик*

ХАРКІВ 2013

Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 2014 рік : реком. бібліогр. покажч. / Упр. культури і туризму Харк. обл. держ. адмін. ; Харк. обл. універс. наук. б-ка. – Х., 2013. – 38 с.

Універсальне довідково-бібліографічне видання “Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини” видається ХОУНБ з 1977 року. Посібник містить фактографічні і бібліографічні відомості про визначні події історії, суспільно-політичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність яких пов'язана з Харківщиною.

Покажчик складається з трьох частин і відкривається хронікою подій з історії Харківщини. Далі читачам пропонується перелік визначних дат стосовно подій і особистостей 2014 року. Зірочками (*) позначені ті дати, до яких у третій частині подаються інформаційні довідки та бібліографічні списки. У списках рекомендовану літературу розміщено в логічній послідовності.

Видання розраховане на бібліотекарів, лекторів, вчителів та усіх читачів, що цікавляться краєзнавством.

Радимо використовувати покажчик для відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю. Він допоможе в організації книжкових виставок, переглядів, проведенні масових заходів.

Відбір матеріалу закінчено в серпні 2013 року.

Матеріал підготували:	Сашкова Л.О., Конопля Л.М.
Редактор	Єрофеева Г.М.
Комп'ютерний набір	Конопля Л.М.
Відповідальна за випуск:	Шостко Н.І.

© Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, 2013

ХРОНІКА ПОДІЙ З ІСТОРІЇ ХАРКІВЩИНИ

- 1629**   **385 років тому**
– Засновано смт Березівка Харківського району
- 1634**   **380 років тому**
– Засновано смт Коротич Харківського району
- 1654**   **360 років тому**
– **Засновано м. Харків**
- 1659**   **355 років тому**
– За дозволом царя Олексія Михайловича започатковано проведення у Харкові щорічних ярмарків, приурочених до церковних свят. 15–31 серпня вперше почав діяти найстаріший Успенський ярмарок
– Засновано смт Зідьки Зміївського району
– Засновано смт Бірки Нововодолазького району
- 1674**   **340 років тому**
– Засновано м. Вовчанськ
- 1684**   **330 років тому**
– Засновано с. Куп'єваха Богодухівського району
- 1689**   **325 років тому**
– Збудовано Покровський собор, найстарішу кам'яну споруду Харкова (нині пам'ятка архітектури)
- 1699**   **315 років тому**
– Засновано с. Рокитне Нововодолазького району
- 1709**   **305 років тому**
- 2 червня*   – Напередодні битви зі шведами під Полтавою Харків відвідав Петро I. За його наказом фортецю було розширено й укріплено
- 1724**   **290 років тому**
– Валківський район. Засновано Старомерченський парк (нині парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення)
- 1754**   **260 років тому**
– м. Ізюм. Святителем Іоасафом Белгородським знайдено чудотворну ікону Божої Матері Пісчанської (нині зберігається у Свято-Вознесенському храмі)
- 1759–1760**   – Г.Сковорода викладав у Харківському колегіумі
- 1764**   **250 років тому**
– Засновано с. Сазоно-Баланівка Богодухівського району (до 1920 – хутір Юнаківка)
– Засновано с. Соснівка Красноградського району (до 1944 – Циглерівка)
- 1769–1774**   – Г.Сковородою укладено збірник “Басні Харківські”

- 1789**   **225 років тому**
- У Харкові засновано перший стаціонарний театр
- 1799**   **215 років тому**
- 16 жовтня*   – Указом імператора Павла I було створено Слобідсько-Українську єпархію (з 1946 – Харківська і Богодухівська єпархія)
- 1804**   **210 років тому**
- грудень*   – Засновано Ботанічний сад Харківського університету
- 1809**   **205 років тому**
- За ініціативи І.Каразіна закладено Краснокутський дендропарк (нині парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення)
- 1814**   **200 років тому**
- У Харкові почала працювати перша професійна театральна трупа
- 1819**   **195 років тому**
- влітку*   – м. Чугуїв. Відбувся антикріпосницький виступ військових поселенців. Повстання було жорстоко придушено царськими військами
- 1824–1825**   – Видавався двомісячник “Український журнал” (редактор О.Склобовський). На сторінках журналу друкувалися російські твори харківських письменників, етнографічні описи міст України, оригінальні документи Ю.Хмельницького, І.Мазепи, І.Скоропадського. Журнал заборонено цензурою після повстання декабристів
- 1824–1833**   – Споруджено дзвіницю Успенського собору на честь перемоги російської армії над Наполеоном (архітектори Є.Васильєв, К.Тон)
- 1849**   **165 років тому**
- Харківський район, с-ще Васищево. Збудовано Свято-Дмитріївський храм (нині діючий храм, пам'ятник архітектури)
- 1864**   **150 років тому**
- Відкрито Харківську ощадкасу при конторі держбанку
  - Засновано с. Заброди Богодухівського району
  - Засновано с. Чемужівка Зміївського району
  - Засновано с. Петрівка Куп'янського району (до 1919 – Білоцерківка)
  - Засновано с. Пономаренки Харківського району
- 1869**   **145 років тому**
- Збудовано першу лінію Південної залізниці Курськ-Харків-Ростов. 22 травня до Харкова прибув перший поїзд
  - У Харкові засновано “головні залізничні паровозні та вагонні майстерні” (нині завод “Електромашина”)
  - Художницею-педагогом М.Раєвською-Івановою засновано міську рисувальну школу (нині художнє училище)
  - Богодухівський район, с. Гути. Відкрито найбільше в Україні підприємство цукрової промисловості (нині Первухінський цукровий комбінат)
  - Засновано смт Панютине Лозівського району (до 1872 – Лозова-Азовська)
  - Засновано с. Аркадівка Шевченківського району

- 24 березня* – Засновано Харківське товариство розповсюдження в народі грамотності. Перший голова правління – М.Бекетов. Припинена діяльність у 1920 р.
- липень* – Почало працювати Харківське паровозне депо Курсько-Харківсько-Азовської лінії Південної залізниці (нині електровозне депо Харків–“Жовтень” Південної залізниці)
- 30 серпня* – У Харкові відкрито Олександрівську міську лікарню (нині перша міська клінічна лікарня)
- 1874**   **140 років тому**
- Відкрито оперний, так званий “ліричний” театр. В 1883 р. вперше в Україні на його сцені було поставлено оперу М.Лисенка “Ночь перед Рождеством”
- 28 квітня* – З місця, де тепер знаходиться сквер ім. Свердлова, злетіла повітряна куля, сконструйована першим повітроплавцем України М.Т.Лаврент’євим. Йому вдалося долетіти до селища Данилівка. Пізніше талановитий винахідник, колишній кріпак, створив чотиримісну повітряну кулю “Харків” і аеростат, що мав таку ж назву
- 1879**   **135 років тому**
- Створено перше в Україні математичне товариство при Харківському університеті
- 8 лютого* – Під час терористичного акту народовольцями було смертельно поранено харківського губернатора князя Д.Кропоткіна
- 1879–1882** – В Харківській семінарії навчався український поет П.Грабовський
- 1884**   **130 років тому**
- Краснокутський район. Меценатом, цукрозаводчиком І.Г.Харитоненком засновано Наталіївський парк (нині парк-пам’ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення)
- 1884–1916** – Випускається офіційне видання органу міського самоврядування “Журналы Харьковской городской Думы” (у 1907–1916 – “Известия Харьковской городской Думы”)
- 1884–1917** – Видається філософсько-богословський журнал “Віра і розум” (з 2000 – видання журналу відновлено)
- 1894**   **120 років тому**
- березень* – У Харкові на Іванівці став до ладу перший елеватор
- 14 липня* – Перебування імператора Олександра III у Спасовому Скиту при освяченні Храму на місці аварії царського поїзда 17 жовтня 1888 р.
- 1899**   **115 років тому**
- Створено Харківський “Союз борьбы за освобождение рабочего класса” (у 1902 союз об’єднано з Харківським комітетом РСДРП)
- м. Харків. На честь 100-річчя з дня народження О.С.Пушкіна вул. Німецькій було присвоєно ім’я поета (нині вул. Пушкінська)
- За ініціативи Х.Алчевської на території її садиби встановлено мармуровий бюст Т.Шевченка (скульптор В.Беклемішев) – перший пам’ятник поету в Україні
- червень* – м. Куп’янськ. Вперше проведено виставку великої рогатої худоби та коней, виведених у Куп’янському повіті
- 17 вересня* – Кегичівський район. Став до ладу цукровий комбінат
- 1904**   **110 років тому**

- Перебування імператора Миколи II у Харкові. Приймав парад військ напередодні їх від'їзду на Далекий Схід
- м. Чугуїв. Відкрито меблевий комбінат
- березень* – Створено Товариство трудящих жінок (засновниця і перший голова – Л.Єфімович)
- 23 травня* – Відкрито пам'ятник О.С.Пушкіну (скульптор Б.Едуардас)
- 1909**   **105 років тому**
- Побудовано харківський Робітничий дім (нині палац культури “Металіст”)
- У Харкові споруджено Купецький міст, що з'єднує Соборний узвіз з Благовіщенським майданом (відновлено у 1944)
- 1 квітня* – Відкрито пам'ятник М.В.Гоголю на Театральній площі Харкова
- 25 квітня* – За ініціативи проф. І.Оболенського створено карету “швидкої допомоги”
- 1914**   **100 років тому**
- Відкрито станцію “швидкої допомоги”
- Збудовано Трьох-Святительську церкву (освячено у січні 1915)
- Почала діяти Харківська каналізація (нині “Харківкомуночиствод”)
- Споруджено Харківський іподром (архітектор З.Харманський)
- Засновано с. Володимирівка Сахновщинського району
- квітень* – Відкрито пам'ятник М.Кропивницькому (скульптор Ф.Белавинський)
- 23 листопада* – Перебування імператора Миколи II у Харкові. Приймав депутації від губернських предводителів дворянства, громадських відомств, був присутнім на богослужінні в Успенському соборі, відвідав кілька лікарень та лазаретів
- 1914–1916** – Будівництво доходного будинку Всеросійського страхового товариства “Росія” (архітектор І.Претро, нині Палац Праці)
- 1919**   **95 років тому**
- с. Великий Бурлук. У зруйнованому поміщицькому маєтку полковником Ф.А.Ізенбеком знайдено дубові дощечки, списані незвичайними письменами. Це була найдавніша з нині відомих пам'яток давньоукраїнського письменства дохристиянської доби “Велесова книга”
- 19 січня* – Вийшов з друку перший номер “Бюлетеню Ізюмського повітового військово-революційного комітету” (нині міська районна газета “Обрії Ізюмщини”)
- 21 січня* – Надруковано перший номер газети “Известия исполнительного комитета...” (нині районна газета “Вісник Куп'янщини”)
- березень* – Вийшов перший номер газети “Вісті” (нині районна газета “Вісті Красноградщини”)
- 1–6 березня* – У Харкові відкрився III з'їзд КП(б)У. Прийнято основні рішення відносно відновлення і зміцнення Радянської влади в Україні
- 6–10 березня* – Відкрився III Всеукраїнський з'їзд Рад. Прийнято першу Конституцію Радянської України
- 27 квітня* – Відкрився I Всеукраїнський з'їзд Профспілок
- 4 травня*
- листопад* – У Харкові відкрито органотерапевтичний інститут (нині Інститут проблем ендокринної патології ім. В.Данилевського НАМН України)
- 11 грудня* – Харків визволено від білогвардійців. Сюди переїхав уряд і Всеукрревком. Харків знову

став столицею УРСР до 1934 р.

1924 90 років тому

- Став до ладу шкіряний завод “Більшовик” (нині ЗАТ Харківське виробниче шкіряне об’єднання “Більшовик”)
- У Харкові засновано державний інститут з боротьби з венеричними хворобами (нині Інститут дерматології та венерології НАМН України)
- Засновано харківський завод “Полімерконтейнер”, один з найкрупніших виробників тари в Україні (нині ТОВ “Харківський завод “Полімерконтейнер”)
- Засновано с. Кірове Близнюківського району (до 1938 – Галич)
- Засновано с. Суданка Первомайського району
- Засновано с. Огіївка Сахновщинського району
- травень* – Відкрито дитячу музичну школу № 2 (нині дитяча школа мистецтв)
- 1 травня* – Паровозобудівним заводом випущено перший радянський гусеничний трактор “Комунар”
- влітку* – Почалось регулярне повітряне сполучення першими повітряними трасами Харків–Київ, Харків–Одеса
- жовтень* – Створено Жовтневий район м. Харкова
- 16 листопада* – У Харкові почала діяти перша в Україні радіостанція
- грудень* – Засновано м. Первомайський (до 1952 – Лихачове)

1929 85 років тому

- Засновано інститут Коксобуд (нині Державний інститут по проектуванню підприємств коксохімічної промисловості “Діпрококс”)
- Відкрито Харківську філармонію
- Створено Харківський комбикормовий завод
- Засновано Харківський завод медичних пластмас і стоматологічних матеріалів (нині АТ “Стома”)
- Створено шовківницький радгосп (з 1939 – дослідна станція, на її базі відкрито Український НДІ шовківництва УААН (1990))
- Засновано с. Комунар Харківського району
- Засновано смт Чкаловське Чугуївського району
- 31 березня* – Відкрито Палац культури працівників зв’язку (архітектор А.Молокін)
- серпень* – Вийшов з друку перший номер газети “Радянське слово” (нині районна газета “Голос Лозівщини”)
- 10 вересня* – Створено Харківський інститут політичної освіти (нині Харківська державна академія культури)
- жовтень* – Засновано Інститут тваринництва НААН України
- 1 листопада* – Почав діяти перший в Україні театр музичної комедії (нині Харківський академічний театр музичної комедії)

1934 80 років тому

- Вийшов з друку перший номер газети “Ленінська зміна” (1991–2005 – “Событие”)
- Створено харківську організацію Спілки архітекторів України

- Засновано дитячу музичну школу № 4 ім. М.Леонтовича (перший директор школи – С.А.Чистякова)
- Створено науково-дослідну гідротехнічну лабораторію (нині УкрНДІ проблем водопостачання, водовідведення та охорони навколишнього природного середовища “УкрВОДГЕО”)

21 січня – Став до ладу турбогенераторний завод (нині ВАТ “Турбоатом”)

19 травня – Відкриття Міжнародної конференції з питань теоретичної фізики за участю відомих зарубіжних вчених Н.Бора, Е.Вільямса, М.Плессета і радянських фізиків Л.Ландау, І.Тамма, Я.Френкеля та ін.

15 червня – Відбувся I з’їзд письменників Радянської України. Прийнято рішення про створення – Спілки письменників України і заснування харківського відділення Спілки письменників України

24 червня – Столицю Радянської України було перенесено з Харкова до Києва

грудень – Засновано Харківську парфумерно-косметичну фабрику (нині АТ “Ефект”)

1939 75 років тому

- У Харкові введено в дію першу тролейбусну лінію
- Харківський міський Кабінет донорів реорганізовано в Харківську обласну станцію переливання крові (нині Харківський обласний центр служби крові)

липень – Засновано районну газету “Сталінським шляхом” (нині “Вісті Дергачівщини”)

1 липня – Відкрито Харківський театр ляльок (нині Харківський державний академічний театр ляльок ім. В.Афанасьєва)

1944 70 років тому

- Засновано УкркомунНДІпроект
- Засновано с. Глибоке Харківського району
- Відкрито Харківський індустріально-педагогічний технікум № 1
- Засновано Харківську фабрику спортивних виробів
- Відкрито Харківську дитячу художню школу ім. І. Рєпіна
- м. Чугуїв. Відкрито м’ясокомбінат

лютий – Відкрито Харківський радіотехнічний технікум

1 жовтня – На базі 33-ї Гвардійської танкової бригади створено Харківське Гвардійське танкове командне училище (нині Гвардійський ордена Червоної Зірки факультет військової підготовки імені Верховної Ради України Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”)

листопад – Засновано харківську спортивну школу молоді (нині школа вищої спортивної майстерності)

1949 65 років тому

- Засновано Харківський завод тракторних самохідних шасі
- У Харкові на вул. Академіка Павлова споруджено Конюшений міст

31 січня – Створено харківську обласну організацію Українського товариства охорони природи

1954 60 років тому

- У Харкові відкрито перше телевізійне ательє
- При Харківському політехнічному інституті створено науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут “Молнія” (нині науково-дослідний та проектно-

конструкторський інститут “Молнія” Національно-технічного університету “ХПІ”)

- У центрі Харкова завершено будівництво головної частини житлового “Будинку зі шпилем” у стилі “сталінського ампіру” (за проектом П.І.Арешкіна). Пам’ятка архітектури входить до списку “7 чудес Харкова”
- Споруджено Харківський міст, який з’єднує по Московському проспекту центр зі східною частиною міста (архітектор А.В.Межеровський). На мосту встановлено дві скульптурні групи, що символізують непорушну єдність російського та українського народів (скульптор М.Ф.Овсянкін)
- На р. Оскіл, поблизу с. Червоний Оскіл, розпочато будівництво гідровузла і водоймища, що входять до комплексу каналу Північний Донець – Донбас

5 жовтня – За рішенням Міжнародного Союзу UNIMA при Харківському ляльковому театрі відкрито виставку ляльок, яка згодом переросла в єдиний в Україні музей ляльок (нині Харківський музей театральних ляльок)

1959 55 років тому

- Засновано харківську організацію Спілки журналістів України
- Розпочалася забудова житлового масиву Павлового поля у Харкові
- Засновано Український НДІ природних газів

11 квітня – Засновано науково-виробниче об’єднання з розробки, виробництва й експлуатації автоматичних систем управління ракетно-космічними комплексами (нині ВАТ “Хартрон”)

18 липня – Створено харківський завод “Радіоелементів” – найбільше в СНД підприємство-виробник електричних з’єднань (нині “ВАТ Коннектор”)

грудень – Відкрито пам’ятник М.Рудневу, герою громадянської війни в Україні (1917-1924) (скульптор В.Воловик, архітектор В.Якименко)

1964 50 років тому

- Відкрито пам’ятник двічі Герою Соціалістичної Праці В.Юр’єву (скульптор В.Агібалов, архітектор Д.Морозов)
- Відкрито для глядачів широкоформатний кінотеатр “Київ”
- Розпочато будівництво Первомайського хімічного комбінату

– Закінчено будівництво Печенізького водосховища (розпочато у 1958). Довжина водоймища – 70 км, ширина 3 км, корисна віддача води становить 341 млн. м³

6 жовтня – с. Соколове, Зміївський район. Урочисто відкрито обеліск на честь бойової співдружності радянських і чехословацьких воїнів

грудень – Відкрито готель “Інтурист” (архітектор В.Васильєв, нині готель “Національ”)

1969 45 років тому

січень – Вийшов з друку перший номер газети “Вечірній Харків”

3 серпня – м. Чугуїв. Відкрито художньо-меморіальний музей І.Репіна

25 грудня – Відкрито Центральний державний архів науково-технічної документації Української РСР (нині Центральний державний науково-технічний архів України)

1974 40 років тому

– Споруджено новий клінічний комплекс Українського НДІ охорони здоров’я дітей та підлітків, заснованого як інститут охорони материнства та дитинства (1922)

– Створено Харківську обласну організацію Всеукраїнської спілки автомобілістів

9 квітня – Відбулася перша вистава у новій будівлі цирку, збудованій в західній частині

Червоношкільної набережної

- 1979**   **35 років тому**
- Розпочато будівництво Олексіївського житлового масиву (архітектори М.І.Авраменко, Т.А.Морева, В.А.Можейко)
  - Споруджено готель “Мир” (архітектори С.Миргородський, Р.Гупало, Н.Діденко, І.Іванов, В.Савченко)
  - Споруджено Будинок політпросвіти (архітектори Б.Клейн, А.Ткаченко, В.Симонюк)
- 1984**   **30 років тому**
- Відкрито парк Перемоги (проспект Тракторобудівників, Салтівський житловий масив)
- 11 серпня*   – Введено в експлуатацію першу ділянку другої лінії Харківського метрополітену
- 1989**   **25 років тому**
- Харків’яни С.Бершов та лікар-травматолог В.Пастух у складі союзної команди підкорили пік Гімалайського велетня – гору Канченджангу (8586 метрів). На її чотирьох піках вони залишили значки з гербом Харкова
  - Створено Харківський Козацький Слобідський полк
  - Відкрито пивзавод “Рогань” (нині ВАТ “Пивзавод Рогань”)
  - Створено Харківське обласне товариство захисту прав споживачів
- квітень*   – У Фізико-технічному інституті АН УРСР та НВО “Монокристалреактив” під час проведення експериментів зареєстровано продукти розкладу, що свідчать про ядерний синтез, здійснений у звичайних умовах
- 9 вересня*   – Укладено Угоду про співпрацю і побратимство з американським містом Цинциннаті
- 11 квітня*   – Створено Харківську оперативно-рятувальну службу
- 7 листопада*   – ВО “Харківський завод електроапаратури” спільно із західнонімецькою фірмою ІПС випустив першу партію персональних комп’ютерів
- 1994**   **20 років тому**
- За ініціатииви голови Харківської облдержадміністрації Є.Кушнар’ова створено Фонд підтримки молодих талантів
  - Засновано благодійне товариство “Ротарі клуб Харків”
  - Відновлено видання “Харьковские епархиальные ведомости” (газету засновано в 1867)
  - Введено в експлуатацію перші свердловини Юліївського нафтогазоконденсатного родовища
- 20 січня*   – Створено Спільку жінок Харківщини
- 8 серпня*   – Створено Харківський міський жіночий фонд
- 19 жовтня*   – Засновано українсько-болгарське товариство “Пірана” (виробництво парфумерної продукції та косметичних засобів)
- 10 листопада*   – У Харкові відкрито перший в Україні Французький культурний центр
- грудень*   – Вперше у Харкові відбувся Всеукраїнський фестиваль фольклористичних ансамблів “Фольклорна толока”
- 1999**   **15 років тому**

- Відкрито Науково-просвітній музей сексуальних культур світу
- 1 січня* – Засновано газопромислове управління “Харківгазвидобування” – філія дочірньої компанії “Укргазвидобування” національної АК “Нафтогаз України”
- травень* – Відбувся I Міжнародний конкурс виконавців, присвячений українському співакові І.Алчевському
- 23 вересня* – З аеродрому Харківського авіапідприємства піднявся в небо перший серійний літак незалежної України АН-140
- 7 жовтня* – В Харкові відкрився перший Міжнародний фестиваль фантастики “Зоряний міст”
- листопад* – Створено товариство азербайджано-української дружби “Достлуг”
- 2004**   **10 років тому**
- В Будинку обласної федерації футболу (вул. 23 Серпня, 71) відкрито музей футбольної слави Харківщини
- Засновано “Китайсько-Український центр економічного і культурного співробітництва”
- Відкрито Палац студентів Національної юридичної академії (архітектор Ю.М.Шкодовський)
- квітень* – Балаклійський район, с. Веселе. Відкрито пам’ятник державному і громадському діячу О.С.Масельському
- 15 квітня* – На алеї слави 2-го міського кладовища встановлено пам’ятник Герою України Л.М.Малій (скульптор О.Рідний)
- 15 травня* – Відбулося офіційне відкриття українсько-російського підприємства “Лозівський комбайновий завод”
- 20 серпня* – Біля будинку облдержадміністрації відкрито пам’ятник першому харківському губернатору Є.О.Щербініну (скульптор А.Іванова)
- 22 серпня* – м. Харків нагороджено Почесним Прапором Ради Європи
- На перехресті проспектів Правди і Леніна відкрито монумент “Засновникам Харкова на честь 350-річчя міста” (скульптор З.Церетелі)
- 1 вересня* – м. Куп’янськ. Відкрито перший в Україні пам’ятник медичній сестрі (скульптор І.Коваленко)
- 6 вересня* – Указом Президента України на території Зміївського та Первомайського районів створено Національний природний парк “Гомільшанські ліси”
- 23 вересня* – Підписано Угоду про встановлення дружніх стосунків між м. Харків і м. Цзинань (КНР)
- 2009**   **5 років тому**
- м. Краснокутськ. Відбувся перший етнофестиваль “Співочі тераси”
- У Харкові відкрито дельфінарій “Немо”
- Вчені Харківського фізико-технічного інституту представили перші в історії науки знімки атома
- 9 жовтня* – У Харкові на території 14-ї міської офтальмологічної клініки відкрито пам’ятник вченому-офтальмологу Л.Л.Гіршману (скульптор А.Демченко, архітектор В.Лівшиць)

**ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ
ХАРКІВЩИНИ НА 2014 РІК**

- 1 січня* – 70 років від дня народження **Віктора Тихоновича Ендебері** (1944–2001), прозаїка, гумориста, сатирика
- 2 січня* – 135 років від дня народження **Василя Петровича Ступницького** (1879–1945), українського етнографа, диригента, композитора
- 9 січня* – 150 років від дня народження **Володимира Андрійовича Стеклова** (1864–1926), російського математика, механіка
- 110 років від дня народження **Федора Федоровича Богданова** (1904–1981), українського композитора, диригента
- 10 січня* – 100 років від дня народження **Всеволода Георгійовича Новікова** (1914–1983), українського вченого в галузі економіки й організації промислового виробництва, педагога, ректора Харківського інституту радіоелектроніки (1966–1983)
- 85 років від дня народження **Олександра Сергійовича Барсегяна** (1929–2011), українського режисера, головного режисера (з 1975) та режисера-директора Харківського російського драматичного театру ім. О.Пушкіна (1983–2011), Почесного громадянина м. Харкова (2006)
- 11 січня* – 110 років від дня народження **Олександра Яковича Усикова** (1904–1995), українського радіофізика
- 90 років від дня народження **Миколи Никифоровича Загоруйка** (1924–2003), військовика, Повного кавалера ордена Слави (1944, 1945 – двічі), уродженця с. Петропавлівка Куп'янського району
- 12 січня* – 120 років від дня народження **Василя Михайловича Блакитного** (Еллан–Блакитний) (1894–1925), українського поета, громадського діяча
- 13 січня* – 95 років від дня народження **Любові Трохимівни Малої** (1919–2003), вченої, лікаря-кардіолога, Героя Соціалістичної Праці (1979), Героя України (1999), Почесного громадянина м. Харкова (1999)
- 15 січня* – 95 років від дня народження **Афанасія Федоровича Луньова** (1919–2004), українського історика, музеєзнавця, мистецтвознавця, організатора і засновника Пархомівського історико-художнього музею (Краснокутський район)
- 17 січня* – 170 років від дня народження **Едуарда Едуардовича Бергенгейма** (1844–1893), промисловця, засновника харківського керамічного заводу
- 70 років від дня народження **Лідії Григорівни Доценко** (1944), української поетеси
- 19 січня* – 120 років від дня народження **Марка Степановича Терещенка** (1894–1982), українського актора і режисера, викладача Харківського інституту культури (1945–1976)
- 20 січня* – 90 років від дня народження **Зіновія Ісаковича Цирика** (1924–2011), українського шахіста, тренера, спортивного журналіста
- 24 січня* – 120 років від дня народження **Івана Никифоровича Стешенка** (1894–1937), українського співака (бас), соліста Харківського театру опери та балету (1931–1934) та Харківської філармонії (1934–1937)
- 27 січня* – 85 років від дня народження **Аполлона Максимовича Білоуса** (1929–1999), українського кріобіолога, одного з ініціаторів та організаторів загальної науково-

технічної програми з проблем кріобіології

- 75 років від дня народження **Світлани Мефодіївни Дроговоз** (1939), українського вченого-фармаколога, педагога
- 29 січня* – 135 років від дня народження **Євгена Андрійовича Агафонов** (1879–1955), українського художника, члена Товариства харківських художників (1906)
- 65 років від дня народження **Володимира Михайловича Птушкіна** (1949), українського композитора
- 31 січня* – 135 років від дня народження **Бориса Вікторовича Савінкова** (1879–1925), російського письменника, політичного діяча, уродженця Харкова
- 3 лютого* – 100 років від дня народження **Віктора Петровича Борищенка** (1914–1996), українського співака, актора Харківського театру музичної комедії (1933–1935)
- 6 лютого* – 120 років від дня народження **Григорія Миколайовича Пстнікова** (1894–1971), російського поета, перекладача, фольклориста, вихованця Харківської гімназії (1905–1913) та Харківського університету (1914–1918)
- 110 років від дня народження **Володимира Миколайовича Петі** (1904–1942), архітектора
- 9 лютого* – 65 років від дня народження **Петра Джерелянського** (справж. прізвище – Юрій Петрович Величко), українського театрознавця, публіциста, поета
- 10 лютого* – 170 років від дня народження **Анатолія Федоровича Коні** (1844–1927), російського юриста і громадського діяча
- 13 лютого* – 100 років від дня народження **Віктора Михайловича Жданова** (1914–1987), радянського вірусолога, епідеміолога
- 16 лютого* – 90 років від дня народження **Віктора Пилиповича Трубникова** (1924–1995), ортопеда-травматолога
- 17 лютого* – 65 років від дня народження **Олени Вікторівни Романенко** (1949), української співачки, солістки Харківського театру опери та балету ім. М.Лисенка (з 1982)
- 18 лютого* – 205 років від дня народження **Єгора Петровича Ковалевського** (1809–1868), російського письменника, мандрівника, громадського діяча, уродженця Богодухівського повіту Харківської губернії
- 75 років від дня народження **Анатолія Михайловича Мірошніченка** (1939), поета
- 20 лютого* – 135 років від дня народження **Василя Яковича Юр'єва** (1879–1962), українського селекціонера-рослинника, директора Українського науково-дослідного інституту рослинництва, селекції і генетики (1956–1962), двічі Героя Соціалістичної Праці (1954, 1959)
- 125 років від дня народження **Всеволода Григоровича Аверіна** (1889–1946), українського художника, графіка
- 21 лютого* – 160 років від дня народження **Тимофія Івановича Буткевича** (1854–1925), протоієрея, магістра богослов'я, професора Харківського університету, автора книги “Историко-статистическое описание Харьковского кафедрального Успенского собора”
- 22 лютого* – 100 років від дня народження **Павла Олексійовича Петюніна** (1914–2003), вченого-хіміка
- 80 років від дня народження **Івана Івановича Коржа** (1934), українського поета, перекладача
- 23 лютого* – 125 років від дня народження **Василя Степановича Зборовця** (1889–1944), літературознавця, мовознавця
- 105 років від дня народження **Миколи Іполитовича Шпака** (1909–1942),

українського поета

- 3 березня* – 95 років від дня народження **Олексія Васильовича Погорєлова** (1919–2002), українського математика, Почесного громадянина м. Харкова (2001)
- 5 березня* – 100 років від дня народження **Володимира Григоровича Сергєєва** (1914–2009), українського вченого в галузі радіотехніки, електроніки й автоматики, Почесного громадянина м. Харкова (1999)
- 6 березня* – 85 років від дня народження **Броніслава Валерійовича Кареліна** (1929–2011), військовика, Почесного громадянина м. Богодухова (1998)
- 80 років від дня народження **Зиновія Михайловича Вальшонка** (1934), поета, прозаїка
- 7 березня* – 115 років від дня народження **Аркадія Панасовича Любченка** (1899–1945), українського прозаїка, драматурга
- 13 березня* – 130 років від дня народження **Олексія Никаноровича Соколовського** (1884–1959), українського агронома-грунтознавця, директора Харківського сільськогосподарського інституту (1944–1959)
- 14 березня* – 80 років від дня народження **Віктора Георгійовича Воронова** (1934–1999), вченого-кібернетика, засновника наукової школи з теплоенергетичних процесів
- 17 березня* – 85 років від дня народження **Вукола Вуколовича Лопатіна** (1929), українського поета
- 21 березня* – 80 років від дня народження **Ігоря Михайловича Рибачка** (1934–2005), українського спортсмена, важкоатлета, олімпійського чемпіона (1956)
- 22 березня* – 120 років від дня народження **Василя Дмитровича Єрмилова** (1894–1967), українського художника, живописця, графіка, монументаліста
- 24 березня* – 90 років від дня народження **Нінелі Михайлівни Анникової** (1924), української співачки, солістки Харківського театру музкомедії (1944–1956)
- 25 березня* – 175 років від дня народження **Леонарда Леопольдовича Гіршмана** (1839–1921), вченого-офтальмолога, Почесного громадянина м. Харкова (1914)
- 29 березня* – 185 років від дня народження **Івана Павловича Лазаревича** (1829–1902), акушера-гінеколога
- 30 березня* – 120 років від дня народження **Миколи Павловича Барабашова** (1894–1971), українського радянського астронома, директора Харківської астрономічної обсерваторії (з 1930)
- 31 березня* – 145 років від дня народження **Миколи Сергійовича Бокаріуса** (1869–1931), українського судового медика, криміналіста, одного із засновників радянської судової медицини, організатора першого в Україні Харківського НДІ судекспертизи (1923)
- 125 років від дня народження **Бориса Петровича Герасимовича** (1889–1937), фізика, астрофізика-теоретика. У 1917–1931 рр. працював у Харківському університеті
- 1 квітня* – 205 років від дня народження **Миколи Васильовича Гоголя** (1809–1852), письменника, життя і творчість якого тісно пов'язані з Слобідською Україною, з Харківщиною
- 100 років від дня народження **Тамари Яківни Веске** (1914–2005), українського музичного педагога
- 100 років від дня народження **Миколи Григоровича Бурлака** (1914–2008), українського громадсько-політичного діяча, Героя Соціалістичної Праці (1971), Почесного громадянина м. Богодухова (1996)
- 70 років від дня народження **Володимира Всеволодовича Крайнєва** (1944–2011), російського піаніста, педагога, організатора Міжнародного конкурсу юних піаністів

(1992), Почесного громадянина м. Харкова (2004)

- 6 квітня* – 125 років від дня народження **Івана Опанасовича Соколянського** (1889–1960), радянського вченого-дефектолога, першого директора НДІ дефектології, створеного у 1930 р. в Харкові
- 12 квітня* – 65 років від дня народження **Анатолія Антоновича Перерви** (1949), українського поета
- 13 квітня* – 85 років від дня народження **Владислава Петровича Мисниченка** (1929), українського радянського партійного діяча, Почесного громадянина Харківської області (2006)
- 16 квітня* – 100 років від дня народження **Микити Васильовича Гомоненка** (1914–1941), військовика, Героя Радянського Союзу (1942), уродженця с. Бригадирівка Ізюмського району
- 18 квітня* – 160 років від дня народження **Миколи Федоровича Сумцова** (1854–1922), українського вченого, літературознавця, бібліографа, публіциста, фольклориста, етнографа, громадського діяча
- 19 квітня* – 75 років з дня смерті **Миколи Миколайовича Синельникова** (1855–1939), російського режисера, актора, театрального педагога
- 21 квітня* – 90 років від дня народження **Євгена Івановича Червонюка** (1924–1982), українського співака, педагога
- 22 квітня* – 90 років від дня народження **Анатолія Леонідовича Насєдкіна** (1924–1994), українського живописця і графіка
- 23 квітня* – 90 років від дня народження **Олексія Олександровича Коржа** (1924–2010), українського ортопеда-травматолога, директора Харківського НДІ травматології, ортопедії та протезування ім. М.Ситенка (1965–1996)
- 26 квітня* – 185 років від дня народження **Григорія Петровича Данилевського** (1829–1890), українського і російського письменника
- 130 років від дня народження **Вадима Георгійовича Меллера** (1884–1962), українського художника театру, головного художника Харківського українського драматичного театру ім. Т.Шевченка (1922–1946)
- 105 років від дня народження **Лева Самойловича Палатника** (1909–1994), українського фізика, педагога
- 27 квітня* – 70 років від дня народження **Костянтина Костянтиновича Шердиця** (1944), поета, громадського діяча
- 29 квітня* – 105 років від дня народження **Леоніда Федоровича Верещагіна** (1909–1977), українського і російського радянського фізика, Героя Соціалістичної Праці (1964). У 1934–1939 рр. працював у Харківському фізико-технічному інституті АН УРСР
- 1 травня* – 145 років від дня народження **Миколи Васильовича Країнського** (1869–1951), українського радянського психолога, психіатра
- 100 років від дня народження **Бориса Єлисейовича Гуда** (1914–2011), українського педагога, директора Харківського педагогічного училища (1959–1975)
- 2 травня* – 105 років від дня народження **Федора Кузьмича Андрущенка** (1909–1982), електрохіміка, засновника та керівника наукової школи технічної електрохімії у Харківському політехнічному інституті
- 3 травня* – 75 років від дня народження **Валерія Федоровича Замєсова** (1939–2011), українського поета, прозаїка
- 5 травня* – 105 років від дня народження **Леоніда Ароновича Юхвіда** (1909–1968), українського прозаїка, драматурга

- 7 травня – 95 років від дня народження **Бориса Абрамовича Слущького** (1919–1986), поета
- 9 травня – 85 років від дня народження **Бориса Петровича Гур'єва** (1929–1991), українського селекціонера, педагога, директора Українського НДІ рослинництва, селекції і генетики ім. В.Юр'єва (1973–1991)
- 12 травня – 155 років від дня народження **Михайла Олександровича Алісова** (1859–1933), українського художника-пейзажиста, уродженця м. Харкова
- 55 років від дня народження **Володимира Андрійовича Шумілка** (1959), громадського і політичного діяча, міського голови Харкова (2002–2006), Почесного громадянина м. Харкова (2011)
- 14 травня – 135 років від дня народження **Опанаса Миколайовича Матюшенка** (1879–1907), одного з керівників повстання на броненосці “Потьомкін”, уродженця с. Дергачі Харківської губернії
- 125 років від дня народження **Віктора Володимировича Золотарьова** (1889–1966), українського артиста, актора Харківського російського драматичного театру ім. О.Пушкіна (1934–1966)
- 15 травня – 95 років від дня народження **Ірини Олександрівни Вовченко** (1919–2000), українського бібліографознавця, педагога
- 85 років від дня народження **Юрія Івановича Стадниченка** (1929–2009), українського поета, перекладача, публіциста
- 17 травня – 110 років від дня народження **Михайла Полієвктовича Верхацького** (1904–1973), українського театрального діяча, педагога, режисера “Березоля” (1926–1934)
- 20 травня – 105 років від дня народження **Семена Михайловича Шаховського** (1909–1984), українського радянського літературознавця
- 23 травня – 150 років з дня смерті **Петра Івановича Кеппена** (2.03.1793–1864), російського історика, географа, етнографа, статиста, уродженця м. Харкова
- 85 років від дня народження **Івана Матвійовича Перцева** (1929), українського фармацевта
- 27 травня – 110 років від дня народження **Костянтина Миколайовича Греченка** (1904–1981), українського хорового диригента, педагога
- 95 років від дня народження **Миколи Олександровича Коржа** (1919–2011), українського інженера-енергетика, краєзнавця, Почесного громадянина Харківської області (2010)
- 4 червня – 105 років від дня народження **Олександра Єлисейовича Ільченка** (1909–1994), українського прозаїка, драматурга, журналіста
- 8 червня – 95 років від дня народження **Андрія Павловича Бездітка** (1919–2000), українського громадського діяча, Почесного громадянина м. Харкова (1999)
- 10 червня – 65 років від дня народження **Ніни Семенівни Вербук** (1949), українського графіка, живописця
- 12 червня – 125 років від дня народження **Олександра Васильовича Мельникова** (1889–1958), радянського хірурга, онколога
- 110 років від дня народження **Івана Івановича Магди** (1904–1994), українського радянського вченого-ветеринара
- 13 червня – 80 років від дня народження **Віталія Сергійовича Губаренка** (1934–2000), українського композитора
- 80 років від дня народження **Якова Ейновича Айзенберга** (1934–2004), українського вченого, конструктора ракетно-космічної техніки

- 14 червня* – 90 років від дня народження **Реї Олександрівни Колосової** (1924–2008), української артистки, актриси Харківського драматичного театру ім. Т.Шевченка (з 1950)
- 85 років від дня народження **Бориса Дмитровича Силаєва** (1929–2005), українського прозаїка, сценариста
- 15 червня* – 95 років від дня народження **Миколи Терентійовича Шаповала** (1919–1982), українського радянського поета, прозаїка
- 85 років від дня народження **Іллі Івановича Залюбовського** (1929–2013), українського вченого в галузі ядерної фізики
- 16 червня* – 125 років від дня народження **Віктора Мойсейовича Когана-Ясного** (1889–1958), терапевта-ендокринолога, організатора терапевтичної служби м. Харкова
- 23 червня* – 110 років від дня народження **Олександра Марковича Грінченка** (1904–1998), українського ґрунтознавця, ректора Харківського сільськогосподарського інституту (1959–1969)
- 25 червня* – 85 років від дня народження **Анатолія Яковича Циганенка** (1929–2012), українського мікробіолога, ректора Харківського державного медичного університету (1986–2005)
- 1 липня* – 70 років від дня народження **Геннадія Кириловича Вороновського** (1944–2010), українського енергетика, голови правління “Харківська ТЕЦ-5” (з 1991), Героя України (2007)
- 2 липня* – 105 років від дня народження **Сергія Олександровича Борзенка** (1909–1972), українського і російського письменника, журналіста, Героя Радянського Союзу (1943)
- 3 липня* – 120 років від дня народження **Богдана Петровича Божидара** (справж. прізвище – Гордеєв) (1894–1914), поета, теоретика вірша
- 110 років від дня народження **Арона Михайловича Утєвського** (1904–1988), українського радянського вченого-біохіміка
- 7 липня* – 50 років від дня народження **Тетяни Федорівни Шамрай** (1964–1988), української поетеси
- 11 липня* – 165 років від дня народження **Павла Аркадійовича Андреєвського** (1849–1890), російського драматурга, театрального критика, вихованця Харківського університету
- 14 липня* – 180 років від дня народження **Миколи Олександровича Корфа** (1834–1883), громадського діяча, педагога, публіциста
- 22 липня* – 105 років від дня народження **Михайла Андрійовича Живолупа** (1909–1991), військовика, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця с. Ківшарівка Куп’янського району
- 55 років від дня народження **Олени Едуардівни Коваленко** (1959), українського вченого в галузі інженерної педагогіки, ректора Української інженерно-педагогічної академії (з 2002)
- 26 липня* – 130 років від дня народження **Степана Васильовича Гризодубова** (1884–1965), авіаконструктора
- 29 липня* – 60 років від дня народження **Володимира Петровича Науменка** (1954), українського літературознавця
- 31 липня* – 95 років від дня народження **Миколи Леонідовича Рябініна** (1919–1992), українського скульптора
- 2 серпня* – 90 років від дня народження **Олександра Анатолійовича Хмельницького** (1924–1998), українського живописця
- 80 років від дня народження **Наталії Іванівни Шеховцової** (1937), української

журналістки

- 3 серпня* – 80 років від дня народження **Анатолія Євгеновича Спесівцева** (1934), українського спортсмена, альпініста
- 45 років від дня народження **Наталії Іванівни Маслової** (1969), української поетеси
- 5 серпня* – 170 років від дня народження **Іллі Юхимовича Рєпіна** (1844–1930), російського живописця, уродженця м. Чугуєва
- 8 серпня* – 95 років від дня народження **Бориса Ієремієвича Веркіна** (1919–1990), українського фізика, директора Харківського фізико-технічного інституту низьких температур (1960–1988)
- 9 серпня* – 65 років від дня народження **Тетяни Дмитрівни Таукешеві** (1949), українського економіста, президента Всеукраїнської громадської організації “Асоціація фінансистів України” (з 1996), Почесного громадянина м. Харкова (2010)
- 12 серпня* – 75 років від дня народження **Віктора Миколайовича Ігуменцева** (1939), українського графіка, живописця, педагога
- 14 серпня* – 125 років від дня народження **Іллі Володимировича Добржинця** (1889–1960), українського скрипаля, педагога
- 115 років від дня народження **Бориса Олексійовича Носкова** (1899–1970), інженера-металурга, винахідника нового сталюого сплаву для виготовлення танка Т-34
- 95 років від дня народження **Інни Митрофанівни Христенко** (1919–2001), української поетеси, прозаїка
- 16 серпня* – 135 років від дня народження **Олександра Івановича Мещанінова** (1879–1965), українського хірурга, медика. У 1941–1943 рр. очолював підпільну групу медиків, що діяла на базі 9-ї міської лікарні
- 19 серпня* – 95 років від дня народження **Михайла Валентиновича Кульчицького** (1919–1943), поета
- 60 років від дня народження **Володимира Михайловича Золотарьова** (1954), промисловця, генерального директора ЗАТ “Південькабель” (з 1995)
- 22 серпня* – 100 років від дня народження **Володимира Федоровича Пересипкіна** (1914–2004), українського вченого в галузі фітопатології та імунітету рослин
- 55 років від дня народження **Станіслава Олександровича Мінакова** (1959), українського поета
- 23 серпня* – 110 років від дня народження **Бориса Хомича Тягна** (1904–1964), українського театрального діяча, актора, режисера театру “Березіль” (1922–1929)
- 110 років від дня народження **Всеволода Петровича Рибальченка** (1904–1988), українського композитора, педагога
- 40 років від дня народження **Сергія Вікторовича Жадана** (1974), українського прозаїка, поета
- 24 серпня* – 65 років від дня народження **Юрія Борисовича Алжнєва** (1949), композитора, диригента
- 27 серпня* – 120 років від дня народження **Івана Івановича Іванова** (1894–1968), українського графіка, художника монументально-декоративного мистецтва
- 28 серпня* – 110 років від дня народження **Олексія Сергійовича Желтова** (1904–1991), військовика, Героя Радянського Союзу (1978), уродженця м. Харкова
- 29 серпня* – 75 років від дня народження **Олександра Андрійовича Жданова** (1939), фахівця у галузі механіки, генерального директора Харківського ВО “ФЕД” (з 1987), Героя України (2004), Почесного громадянина м. Харкова (2008)

- 30 серпня – 90 років від дня народження **Миколи Павловича Работягова** (1924), українського живописця, графіка, мистецтвознавця
- 3 вересня – 65 років від дня народження **Ірини Миколаївни Полякової** (справж. прізвище – Глебова) (1949), поетеси, прозаїка
- 5 вересня – 110 років від дня народження **Бориса Самійловича Ковальського** (1904–2004), вченого в галузі підйомно-транспортного машинобудування
- 6 вересня – 185 років від дня народження **Миколи Петровича Балліна** (1829–1904), громадського діяча, видавця, засновника першого споживчого товариства у Харкові (1866)
- 8 вересня – 80 років від дня народження **Григорія Прокоповича Мацегори** (1934), українського живописця
- 10 вересня – 120 років від дня народження **Олександра Петровича Довженка** (1894–1956), українського радянського прозаїка, сценариста, кінорежисера. Жив і працював у Харкові (1923–1926)
- 11 вересня – 150 років від дня народження **Павла Арсеновича Грабовського** (1864–1902), українського поета, вихованця Харківської духовної семінарії (1879–1882)
- 12 вересня – 45 років від дня народження **Андрія Федоровича Парамонова** (1969), українського краєзнавця, журналіста, засновника (2002), директора Харківського приватного музею міської садиби (з 2007)
- 16 вересня – 55 років від дня народження **Михайла Михайловича Красикова** (1959), українського поета, літературознавця, фольклориста, етнографа
- 18 вересня – 255 років від дня народження **Івана Степановича Рижського** (1759–1811), філолога, першого ректора Харківського університету (1805–1811)
- 23 вересня – 85 років від дня народження **Григорія Никифоровича Цицалюка** (1929–1995), українського композитора
- 25 вересня – 75 років від дня народження **Юрія Трохимовича Костенка** (1939–1999), вченого в галузі технічної кібернетики, педагога, ректора Харківського політехнічного інституту (1990–1999)
- 60 років від дня народження **Григорія Ізраїльовича Ганзурга** (1954), українського композитора, музикознавця, наукового керівника Міжнародного фестивалю “Харківські асамблеї” (1992–2002)
- 26 вересня – 105 років від дня народження **Михайла Олександровича Шапошникова** (1909–1989), живописця, графіка, художника театру, директора Харківського промислового інституту (1948–1972)
- 28 вересня – 110 років від дня народження **Мойсея Залмановича Фрадкіна** (1904–1974), українського графіка
- 29 вересня – 110 років від дня народження **Миколи Олексійовича Островського** (1904–1936), російського прозаїка. Лікувався в Українському медично-механічному інституті (1924–1926) (нині Харківський НДІ травматології, ортопедії і протезування ім. М.Ситенка)
- 30 вересня – 120 років від дня народження **Рафаїла Мойсейовича Брусиловського** (1894–1971), письменника
- 2 жовтня – 55 років від дня народження **Євгена Олександровича Сухарева** (1959), українського поета
- 3 жовтня – 115 років від дня народження **Костянтина Олексійовича Гордієнка** (1899–1993), прозаїка, публіциста
- 5 жовтня – 105 років від дня народження **Ізраїля Мойсейовича Меттера** (1909–1996), письменника, сценариста, уродженця м. Харкова

- 7 жовтня – 110 років від дня народження **Бориса Демидовича Шевченка** (1904–1944), військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця с. Андріївка Балаклійського району
- 10 жовтня – 90 років від дня народження **Павла Івановича Силки** (1924–2007), українського письменника
- 75 років від дня народження **Миколи Євгеновича Шатилова** (1939), літературознавця
- 14 жовтня – 75 років від дня народження **Івана Степановича Маслова** (1939), прозаїка, літературознавця
- 16 жовтня – 115 років від дня народження **Соломона Овсійовича Файнтуха** (1899–1985), українського композитора, диригента, викладача Харківської консерваторії (1932–1950)
- 95 років від дня народження **Миколи Микитовича Безхутрого** (1919–1995), українського мистецтвознавця, письменника
- 17 жовтня – 100 років від дня народження **Андрія Трохимовича Лаптія** (1914–1999), українського кінооператора
- 75 років від дня народження **Костянтина Леонідовича Бромберга** (1939), режисера, уродженця Харкова
- 19 жовтня – 160 років від дня народження **Сергія Івановича Васильківського** (1854–1917), українського живописця
- 20 жовтня – 90 років від дня народження **Володимира Івановича Шаповала** (1924–2001), українського уролога, засновника Харківського обласного урологічного центру
- 23 жовтня – 100 років з дня смерті **Олександра Михайловича Варяниціна** (1860–1914), військового інженера, теоретика української архітектури, живописця
- 24 жовтня – 90 років від дня народження **Дмитра Опанасовича Крячка** (1924), військовика, заступника голови Харківської обласної ради організацій ветеранів України (з 1999), Почесного громадянина м. Харкова (2011)
- 27 жовтня – 120 років від дня народження **Івана Івановича Падалки** (1894–1938), українського живописця і графіка, засновника харківської графічної школи
- 105 років від дня народження **Дмитра Дмитровича Пономаренка** (1909–1987), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру “Березіль” (1933–1940), Харківського театру музичної комедії (1946–1961)
- 28 жовтня – 65 років від дня народження **Олексія Івановича Аулова** (1949), українського поета
- 29 жовтня – 110 років від дня народження **Олександра Олександровича Морозова** (1904–1979), радянського конструктора бронетанкової техніки, двічі Героя Соціалістичної Праці (1942, 1974)
- 31 жовтня – 125 років від дня народження **Івана Миколайовича Шульги** (1889–1956), українського живописця
- 1 листопада – 80 років від дня народження **Федора Івановича Костромітіна** (1934–1996), поета, прозаїка
- 2 листопада – 130 років від дня народження **Олександра Івановича Білецького** (1884–1961), літературознавця, мистецтвознавця, театрального діяча
- 90 років від дня народження **Ігоря Костянтиновича Ковача** (1924–2003), українського композитора
- 5 листопада – 105 років від дня народження **Сергія Омеляновича Луньова** (1909–1978), українського радянського художника

- 6 листопада – 230 років від дня народження єпископа **Мелетія** (Михайло Іванович Леонтович) (1784–1840), архієпископа Харківського і Охтирського (1835–1840)
- 7 листопада – 125 років від дня народження **Дмитра Петровича Гордєєва** (1889–1968), археолога, мистецтвознавця, кавказознавця
- 9 листопада – 220 років з дня смерті **Григорія Савича Сковороди** (1722–1794), українського філософа, письменника, педагога
- 12 листопада – 105 років від дня народження **Веніаміна Савелійовича Тольби** (1909–1984), українського диригента, педагога
- 18 листопада – 115 років від дня народження **Івана Сергійовича Любича** (Любушкіна) (1899–1981), російського актора і режисера. Працював у Харківському російському драматичному театрі ім. О.Пушкіна (1934–1978)
- 90 років від дня народження **Револьда Володимировича Баришнікова** (1924–1985), українського живописця і графіка
- 19 листопада – 155 років від дня народження **Миколи Петровича Трінклера** (1859–1925), хірурга, вченого, педагога
- 20 листопада – 75 років від дня народження **Валерія Михайловича Івченка** (1939), українського і російського артиста, режисера, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Шевченка (1961–1973)
- 21 листопада – 130 років від дня народження **Петра Петровича Єфименка** (1884–1969), археолога, уродженця м. Харкова
- 90 років від дня народження **Ігоря Івановича Корнєйчика** (1924–1974), українського бібліографознавця, педагога
- 80 років від дня народження **Михайла Дем'яновича Борисюка** (1934), військового інженера-електромеханіка, генерального конструктора зі створення бронетанкової техніки та артилерійських систем, начальника КП "Харківське конструкторське бюро з машинобудування ім. О.Морозова" (з 1990), Героя України (2000), Почесного громадянина м. Харкова (2007)
- 23 листопада – 175 років від дня народження **Петра Івановича Ліницького** (1839–1906), українського історика філософії, богослова
- 25 листопада – 100 років від дня народження **Володимира Федоровича Толубка** (1914–1989), військовика, головного маршала артилерії, Героя Соціалістичної Праці (1976), уродженця м. Краснограда
- 27 листопада – 125 років від дня народження **Дмитра Лавріновича Горбенка** (1889–1938), лікаря-фтизіатра, громадського діяча
- 29 листопада – 225 років від дня народження **Андрія Федоровича Павловського** (1789–1857), українського математика, ректора Харківського університету (1837–1938)
- 30 листопада – 105 років від дня народження **Андрія Костянтиновича Лазаренка** (1909–1983), українського композитора
- 70 років від дня народження **Михайла Федоровича Бондаренка** (1944–2013), фахівця у галузі автоматики, телемеханіки й штучного інтелекту, ректора Харківського державного технічного університету радіоелектроніки (1994–2013)
- 2 грудня – 70 років від дня народження **Ігоря Вікторовича Лагози** (1944–1999), прозаїка
- 5 грудня – 110 років від дня народження **Михайла Гордійовича Дерегуса** (1904–1997), українського графіка і живописця, уродженця с. Веселе Харківського району
- 55 років від дня народження **Олександра Владилєновича Ярославського** (1959), українського підприємця, мецената, громадського діяча, Почесного громадянина

Харківської області (2006)

- 6 грудня* – 85 років від дня народження **Якова Йосиповича Рика** (1929), українського скульптора
- 7 грудня* – 110 років з дня смерті **Сергія Іліодоровича Загоскіна** (1836–1904), російського архітектора, міського архітектора Харкова (1883–1890)
- 9 грудня* – 65 років від дня народження **Олександра Васильовича Бойчука** (1949), українського дизайнера, мистецтвознавця
- 12 грудня* – 150 років від дня народження **Карла Федоровича Вегнера** (1864–1940), ортопеда-травматолога, засновника Медично-механічного інституту у Харкові, його директора (до 1926) (нині Інститут патології хребта та суглобів АМНУ)
- 130 років від дня народження **Зінаїди Євгеніївни Серебрякової** (1884–1967), російського живописця
- 14 грудня* – 120 років від дня народження **Данила Овсійовича Альперна** (1894–1968), українського патофізіолога, завідувача кафедри патофізіології Харківського медичного інституту (1929–1968)
- 95 років від дня народження **Миколи Олександровича Киселя** (1919–2011), українського письменника, краєзнавця, Почесного громадянина м. Краснокутська (2011)
- 15 грудня* – 65 років від дня народження **Івана Андрійовича Мироненка** (1949–2008), українського поета
- 20 грудня* – 115 років від дня народження **Івана Івановича Пільгука** (1899–1984), українського літературознавця, критика, прозаїка
- 20 грудня* – 55 років від дня народження **Олексія Анатолійовича Житницького** (1959), культурного діяча, директора Харківського цирку (з 1994)
- 21 грудня* – 125 років від дня народження **Стефана Андрійовича Таранушенка** (1889–1976), українського мистецтвознавця, дослідника архітектури Слобідської України
- 120 років від дня народження **Василя Степановича Деркача** (1894–1975), українського мікробіолога, імунолога
- 22 грудня* – 125 років від дня народження **Данила Сидоровича Антоновича** (справж. прізвище – Будько) (1889–1975), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Шевченка (1926–1975)
- 23 грудня* – 80 років від дня народження **Наталії Миколаївни Фатєєвої** (1934), російської актриси, уродженки м. Харкова, Почесного громадянина м. Харкова (2011)
- 25 грудня* – 65 років від дня народження **Світлани Анатоліївни Алексєєвої** (1949), українського графіка, живописця
- 26 грудня* – 125 років з дня смерті **Левка Івановича Боровиковського** (1806–1889), українського поета, етнографа, філолога
- 29 грудня* – 125 років від дня народження **Костянтина Олексійовича Калініна** (1889–1938), українського радянського авіаконструктора
- 95 років від дня народження **Миколи Семеновича Борисенка** (1919–2008), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Шевченка (1955–2008)

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

- 1734* – 280 років від дня народження єпископа **Христофора Семеновича Сулими** (1734–1813), першого єпископа Слобідсько–Української та Харківської єпархії

- 1754 – 260 років від дня народження **Івана Івановича Бахтіна** (1754–1815), громадського діяча, харківського губернатора (1803–1814)
- 1779 – 235 років від дня народження **Олександра Дмитровича Засядька** (1779–1837), українського винахідника-артилериста, генерал-лейтенанта артилерії
- 1814 – 200 років від дня народження **Амвросія Лук'яновича Метлинського** (1814–1873), українського поета, перекладача, етнографа, видавця
- 1819 – 195 років від дня народження **Владислава Андрійовича Франковського** (1819–1898), лікаря-педіатра, Почесного громадянина Харкова (1892)
- 1829 – 185 років від дня народження **Олександра Карловича Гірша** (1829– ?), російського архітектора, архітектора м. Харкова (1867–1869)
- 185 років від дня народження **Василя Сергійовича Досккіна** (1829–1900), фотографа, засновника першої в Харкові фотографії
- 1844 – 170 років від дня народження **Сергія Олександровича Раєвського** (1844 – після 1922), видатного діяча просвітницького руху, вихованця фізико-математичного факультету Харківського університету, члена (1869–1920), голови (1911–1915) Харківського товариства грамотності
- 170 років з дня народження **Єгора Єгоровича Шрейдера** (1844–1922), українського живописця
- 1849 – 165 років від дня народження **Павла Івановича Ковалевського** (1849–1923), видатного психіатра, психолога, засновника перших в Україні кафедри психіатрії та психологічної лабораторії при Харківському університеті
- 1854 – 160 років від дня народження **Олексія Михайловича Іваницького** (1854–1920), фотохудожника, одного з відомих представників харківської фотографії кінця XIX – початку XX століття
- 1864 – 150 років від дня народження **Віктора Валер'яновича Величка** (1864–1923), українського архітектора
- 150 років від дня народження **Михайла Мелетійовича Плохинського** (1864–1906), українського історика-архівіста, автора праць “З історії Лівобережжя і Слобожанщини”. Жив і працював у Харкові (з 1888)
- 1869 – 145 років від дня народження **Олексія Васильовича Встухова** (1869–1943 або 1946), вченого, етнографа, мовознавця, педагога, послідовника учення О.Потебні
- 1874 – 140 років від дня народження **Артемія (Андрія) Івановича Горохова** (1874 – після 1917), російського архітектора. Працював у Харкові на початку XX століття
- 1879 – 135 років від дня народження **Віктора Маріусовича Петіпа** (1879–1939), актора. Виступав в Україні в трупі М.Синельникова, Українському драматичному театрі ім. Т.Шевченка (1909–1926)
- 135 років від дня народження **Олександра Івановича Ржепишевського** (1879–1930), архітектора
- 1884 – 130 років від дня народження **Олександра Васильовича Лінецького** (1884–1953), українського архітектора
- 1909 – 105 років від дня народження **Миколи Івановича Бережного** (1909–1977), військовика, Героя Радянського Союзу (1944)

**МАТЕРІАЛИ НА ДОПОМОГУ ВІДЗНАЧЕННЯ
ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2014 РІК**

3 травня

**75 років від дня народження
Валерія Федоровича
Замесова**

Замесов Валерій Федорович, поет, прозаїк. Народився 3 травня 1939 р. в с. Хлопово Арсеніївського району Тульської області в сім'ї службовця. У 1956 р. закінчив середню школу № 16 м. Харкова.

Серйозно захопився поезією і за рекомендацією прозаїка-початківця Миколи Веливецького надіслав декілька своїх віршів до московського літературного альманаху “Охотничьи просторы”, публікація в якому вийшла друком у 1957 р. Тоді ж Валерій Замесов прийшов до літературної студії Палацу культури залізничників, де познайомився з поетом С.Шумицьким, котрий і привів його до харківського письменницького дому на Чернишевську, 59.

З 1958 по 1964 рр. жив у Ташкенті (Узбекистан), де закінчив філологічний факультет Ташкентського держуніверситету. У 1964 р. повернувся до Харкова. Працював у будівельних організаціях міста й області, у будівельному технікумі, в інженерно-економічному інституті. Був секретарем по роботі з молодими письменниками в Харківській організації СПУ.

Валерій Замесов був одним із найавторитетніших молодих поетів, до думок-суджень якого дослухалися. Творчість поета – це неповторний світ образів і осянянь, настроїв і пристрастей, освідчень і чітко окресленої авторської позиції. Його сюжетні вірші такі ж цікаві, як і несюжетні. В віршах відчувався гулкий пульс сьогодення, з усіма його відтінками – і саме цим вони були приголомшливо привабливими.

Вірші В.Замесова з гострими й точними акцентами цитувалися, переписувалися з його рукописів, бо публікації в газетах та журналах були дуже рідкими – цензура завжди знаходила в них щось неприйнятне для комуністичної моралі. І все ж, дякуючи наполегливості наставників, широко відомих у літературному світі, публікації з'являлись у періодиці, а у 1969 р. увійшли до колективного поетичного збірника “Голоси молодих”. У 1974 р. надрукована перша книжка поета “Человек – человеку”.

Його книги поезій, збірки іронічних віршів та літературних пародій, численні оповідання, історико-документальна проза, переклади вже по виходу в світ ставали раритетними виданнями. Інтерес до творчості харківського митця навдивовижу високий, постійний, що засвідчує неабиякий потенціал обдарованості автора, його уміння бути завжди цікавим читачам.

Автор поетичних книг: “Человек – человеку” (1974), “Далекое рядом” (1983), “Это было не сегодня, не вчера” (1994), “Однажды...” (1999), “Водовороты” (2006), “Каждому свое” (2007); прози: “Ложь” (1997), “Приколотнянский маслоэкстракционный завод” (1997). Публікувався в колективних збірниках: “Голоса молодых” (1969), “Дзвони пам'яті” (1988), “Истоки” (1978), “...не зарастет народная тропа...” (1999).

З 1998 р. Замесов Валерій Федорович член Національної СП України. Лауреат муніципальної творчої премії ім. Б.Слущкого за збірку віршів “Однажды...” (1999).

Валерій Замесов разом з однодумцями створив творчу організацію літераторів “Слобожанщина”, альтернативну Національній Спільноті письменників України. Очолював її впродовж двох десятиліть. У кінці 2010 р. Валерій Федорович поділився в “Слобожанщині” своїми намірами пожвавити роботу асоціації.

Помер Валерій Федорович Замесов 6 квітня 2011 р. у Харкові.

Біографічні довідки:

Валерий Замесов // Письменники Харкова : довідник. – Х., 2003. – С. 67-68.

Замесов Валерий Федорович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2010. – Т. 10. – С. 210.

Твори В.Ф.Замесова:

Водовороты : стихотворения / В.Замесов. – Х. : Слобожанщина, 2006. – 136 с.

Далекое рядом : стихи / В.Замесов. – Х. : Прапор, 1983. – 51 с.

Каждому свое... : стихи / В.Замесов. – Х. : Майдан, 2007. – 103 с. – (Поезія Слобожанщини).

Ложь : повесть / В.Замесов. – Х. : Кентавр, 1997. – 120 с.

Однажды : избранное / В.Замесов. – Х. : Крок, 1999. – 192 с.

Это было не сегодня, не вчера... : стихотворения / В.Замесов. – Х. : ООО Родной голос, 1994. – 118 с.

* * *

“Дни падают, как раненые птицы...”; “Я окунулся в незнакомый город...”; “Мне мудрые советы завещали...”; “Скажите, с какой это стати...”; Злыдни; “О, Боже...”; “Эх!..” : [стихи] / В.Ф.Замесов // Веч. Харьков. – 1999. – 24 апр.

Ирония – живой родник творчества : [о творчестве М.А.Рома] / В.Замесов // Ром М.А. Не истребили еретика : сочинения / М.А.Ром. – Х., 2009. – С. 3-4.

“На планете зло произрастает...”; “Шумно спорили...”; “Сплелись, как змеи, страхи и печали...”; Силуэт; “Дрожит простоволосая...”; Видение; “При комолой луне...”; “Я в стороне от служб фискальных...” : [стихи] / В.Ф.Замесов // Слобожанщина. – 2003. - № 25. – С. 60-67.

“Оранжевое солнце на мороз...”; “Вспламенились соцветья каштанов...”; “Белый цвет калины...”; “В наш дом проник куда как страшный вирус...” : [стихи] / В.Замесов // Слобожанський круг : альманах. – Х., 2008. – Вип. 2. – С. 10-12.

Статус-кво; На рыбалке; Змеелов : [стихи] / В.Замесов // Вечір. Харків. – 1991. – 8 жовт.

“Ты говоришь, не умолкая...”; Разговор начистоту; Монолог; “Горел закат полоской алой...”; “На улице сыро и мерзко...”; “Под покрывалом полнолунной ночи...”; “Я буду с тобой удивительно нежен...” : [стихи] / В.Замесов // Слобожанський круг : альманах. – Х., 2009. – Вип. 3. – С. 14-22.

Тот, кто с песней по жизни шагает : [о поэте А.Аулове] / В.Замесов // Слобожанський круг : альманах. – Х., 2009. – Вип. 3. – С. 75-77.

Про В.Ф.Замесова:

Валерий Замесов // Хрестоматія з літератури рідного краю. – Х., 2001. – С. 261-262.

Дорошенко В. С чем идешь к читателю / В.Дорошенко // Крас. знамя. – 1963. – 18 сент.

Макагонов А. Не сегодня и не вчера... / А.Макагонов // Время. – 1995. – 12 сент.

Медвідь В. Крута закваска Замесова / В.Медвідь // Слово ветерана. – 2011. – 30 апр. – С. 8.

Міхільов О. Перша збірка поета / О.Міхільов // Вечір. Харків. – 1974. – 28 листоп.

Міхільов О. Нероздільність вітрів та доріг / О.Міхільов // Прапор. – 1975. – № 5. – С. 103.

Романовский В. В кругу друзей : [о творч. вечере харьк. писателя] / В.Романовский // Веч. Харьков. – 1993. – 2 нояб.

Романовський В. Під сімома вітрами / Р.Романовський // Слобожанський круг : альманах. – Х., 2009. – Вип. 3. – С. 82-86.

29 серпня

**75 років від дня народження
Олександра Андрійовича
Жданова**

Жданов Олександр Андрійович, підприємець, генеральний директор об'єднання “ФЕД”, президент науково-виробничої корпорації “ФЕД”. Народився 29 серпня 1939 р. у м. Харків у родині робітників. У жовтні 1956 р. став курсантом 8-ї військової школи першопочаткового навчання льотчиків Військово-повітряних сил (ВПС). Одночасно закінчив середню школу і аероклуб. У жовтні 1957 р. став курсантом Чугуївського військового авіаційного училища льотчиків ВПС, після закінчення якого йому присвоїли звання лейтенанта. Літав на винишувачах, на реактивних Міґах. У січні 1960 р. на сесії Верховної Ради СРСР було прийнято рішення про значне скорочення Збройних Сил. Полк, де служив О.А.Жданов, розформували, а офіцерів звільнили в запас. Чимало демобілізованих з лав Радянської Армії влилося в колективи підприємств військово-промислового комплексу країни.

З 1960 р. трудова діяльність О.А.Жданова пов'язана з ВО “ФЕД” – слюсар-регулювальник, інженер, начальник бюро дослідження рекламацийних виробів (серпень 1960 – січень 1976 рр.); начальник КБ відділу надійності (січень 1976 – квітень 1979 рр.); заступник головного інженера (квітень 1979 – червень 1986 рр.); головний інженер (червень 1986 – листопад 1987 рр.). З листопада 1987 р. – генеральний директор Харківського ВО “ФЕД”.

У 1968 р. без відриву від виробництва закінчив Харківський політехнічний інститут; у 2003 р. захистив у Національному аерокосмічному університеті імені М.Жуковського кандидатську дисертацію. З вересня 1993 р. – генеральний директор об'єднання “ФЕД”, президент науково-виробничої корпорації “ФЕД” – об'єднання підприємств України з розробки, виробництва, сервісного обслуговування та ремонту агрегатів авіаційного і загальномашинобудівного призначення, до складу якої, окрім Харківського машинобудівного заводу, входять Первомайський машинобудівний завод, Вовчанський агрегатний завод і Харківське агрегатно-конструкторське бюро.

Початок 1990-х рр. був найважчим періодом у роботі Олександра Андрійовича. Тоді чимало літакобудівних заводів зупинилося. О.А.Жданов, як керівник, взяв на себе відповідальність за долю підприємства і людей, які на ньому працювали. Державні замовлення на авіаційну техніку – основне джерело доходу заводу – почали танути, а потім і зовсім їх не стало. Залишалось одне – навчитися жити і працювати в нових умовах.

Під керівництвом Олександра Андрійовича “ФЕД” вистояв у період глибокої конверсії, успішно працював і розвивав нові напрямки роботи. З 1996 р. завод нарощує обсяги виробництва, зберігаючи технічний виробничий ланцюжок, потужності, соціальну сферу і кістяк трудового колективу.

Підприємства корпорації “ФЕД” беруть участь практично в усіх сучасних російських та українських програмах зі створення нової авіатехніки та авіаційних двигунів. Вони освоюють широку номенклатуру нових виробів, які знаходять своє застосування на сучасних і нових видах авіаційної техніки та авіаційних двигунів.

З ініціативи “ФЕД” на базі підприємств корпорації організовано та успішно працює перше в Україні конструкторське бюро паливо-регулюючої апаратури. На Харківському машинобудівному заводі “ФЕД” вперше в СНД освоєно виробництво нових інтегральних гідроприводів для літаків 5-го покоління. Продукція заводу унікальна, застосовується практично на всіх типах літаків і вертольотів, вироблених у країнах СНД. Вона користується попитом в більш ніж у 60 країнах світу. Крім заводу “ФЕД” інтегральні гідроприводи випускаються тільки американською фірмою “Hamilton Sundstrand”.

Половину продукції авіаційно-технічного призначення завод постачає на внутрішній ринок: Запорізькому заводу “Мотор-Січ”, Харківському авіаційному заводу, АНТК ім. Антонова, Київському авіаційному заводу “Авіант” та іншим українським підприємствам.

Підприємства корпорації “ФЕД” тісно співпрацюють з провідними російськими розробниками авіаційних агрегатів, виробниками двигунів і авіатехніки. Традиційними партнерами “ФЕД” є ВАТ АК “Рубін” м. Балашиха, пермське АТ “СТАР”, московське ВАТ “Кристал” і НВП “ЕГА”, Санкт-Петербурзький “Завод ім. В.Я.Клімова” тощо.

Використовуючи потенціал науково-конструкторської бази і працюючи на перспективу, підприємство розвиває взаємовигідне співробітництво з авіаційними фірмами Китаю, Індії, Ірану, Чехії, країнами Південно-Східної Азії, Центральної та Південної Америки, Північної Африки.

З ініціативи О.А.Жданова на заводі створено навчально-виробничу ділянку з підготовки робітників основних професій. Спільно з національним аерокосмічним університетом на “ФЕДі” створена перша в СНД кафедра авіаційного агрегатобудування. У 2003 р. відбувся перший випуск слухачів.

Олександр Андрійович – завідувач кафедри авіаційного агрегатобудування, професор Національного аерокосмічного університету, академік Інженерної академії України і Міжнародної Інженерної академії.

Указом Президента України Леоніда Кучми від 19 серпня 2004 р. за визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку вітчизняного машинобудування, самовіддану багаторічну працю директора державного підприємства “Харківський машинобудівний завод “ФЕД” Олександрю Андрійовичу Жданову присвоєно звання Герой України з врученням ордена Держави.

У 2006 році балотувався до Верховної Ради України від Партії регіонів, але до парламенту не потрапив. Депутат Харківської міської ради V (2006–2010) і VI скликання (з 2010), голова комісії з питань планування, бюджету і фінансів.

Жданов Олександр Андрійович Заслужений машинобудівник України (1997). Нагороджений орденом “За заслуги” II (2002) та III (1999) ступенів; Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (1999). Відзначений Грамотою, присвяченій 1020-річчю хрещення Русі, з врученням ордена святого Володимира священного Синоду Української православної церкви (2008), Почесним знаком Федерації профспілок України “За розвиток соціального партнерства”. Почесний авіабудівник України. Почесний громадянин Харкова (2008).

Біографічні довідки:

Жданов Александр Андреевич [Электронный ресурс] // ПолитРада. – Режим доступа: <http://politrada.com/Dossier/person/id/1148>

Жданов Александр Андреевич [Электронный ресурс] // Status quo. – Режим доступа: <http://www.sq.com.ua/rus/files/366>

Жданов Александр Андрійович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2009. – Т. 9. – С. 519.

Жданов Александр Андрійович [Електронний ресурс] // Герої України. – Режим доступу: <http://ukrheroes.narod.ru/ZhdanovOA.html>

Жданов Александр Андрійович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: wikipedia.org/wiki/Жданов_Олександр_Андрійович

Жданов Александр Андрійович [Електронний ресурс] // Твій місцевий депутат. – Режим доступу: <http://dep.kh.ua/dep/detoptat/48/>

Про О.А.Жданова:

Про присвоєння О.Жданову звання Герой України : указ Президента України, 19 серп. 2004 р. № 928 // Уряд. кур’єр. – 2004. – 27 серп.

Про відзначення державними нагородами України працівників державного підприємства “Харківський машинобудівний завод “ФЕД” : указ Президента України 28 листоп. 2002 р. № 1076 : [О.Жданова нагороджено орденом “За заслуги” II ст.] // Уряд. кур’єр. – 2002. – 4 груд. – Орієнтир, С. 1.

Дерлюк В. “Работать без опоры на коллектив невозможно” : [о президенте НПК “ФЭД”] / В.Дерлюк // Деловая жизнь. – 1998. – № 2. – С. 8-9.

Жданов А. Люди – главная ценность предприятия : [беседа с дир. ГП ХМЗ “ФЭД” / записала И.Грабо] // Время регионов. – 2007. – 10 марта (№ 10).

Жданов А. Развитие промышленности – залог процветания города : [беседа с дир. харьк. машиностроительного з-да “ФЭД” / записал А.Лебедев] // Веч. Харьков. – 2006. – 14 дек.

Жданов А. “Резервы есть всегда. Нужно только их правильно задействовать” : [беседа с дир. з-да “ФЭД” / записала И.Грабо] // Время регионов. – 2007. – 17 марта (№ 11).

Жданов О.А. Завод піднімається з колін... / О.А.Жданов // Слобід. край. – 2000. – 24 жовт.

Жданов Олександр Андрійович [Електронний ресурс] : біографія // People.su. – Режим доступа: <http://www.people.su/ua/40407>

Жданов Олександр Андрійович [Електронний ресурс] // Видавництво Логос Україна. – Режим доступу: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=piued&id=413>

Полку почетных граждан прибыло : [А.Жданов удостоен звания “Почетный гражданин Харькова”] // Время. – 2008. – 27 авг.

11 вересня

**150 років від дня народження
Павла Арсеновича
Грабовського**

Грабовський Павло Арсенович, український поет-лірик, публіцист, перекладач, діяч визвольного руху. Народився 11 вересня 1864 р. у с. Пушкарне Охтирського повіту Харківської губернії (тепер с. Грабовське Краснопільського району Сумської області) в бідній сім'ї паламаря. У 1874–1879 рр. навчався в Охтирській бурсі. З 1879 р. – у Харківській духовній семінарії. Попри обрусіння зберіг національну свідомість. У 1882 р. за участь у народницькому русі семінарист був заарештований і виключений з семінарії. До квітня 1885 р. мешкав у с. Пушкарне, перебуваючи під гласним наглядом поліції.

По закінченні строку вислання переїхав до Харкова, де працював коректором у газеті “Южный край”, поновив революційну діяльність. У листопаді 1885 р. Павло Арсенович вступив на військову службу, був зарахований у піхотний батальйон, що стояв у м. Валках. За антисамодержавну діяльність був ув'язнений і засланий до Іркутської губернії. Згодом за поширюваний в Україні та за кордоном протест проти кривавих розправ царату над політзасланцями – знову тюрми, заслання до Вілюйська. З кінця 1890-х рр. – на поселенні в Якутську, потім – у Тобольську.

Відірваний від України, перебуваючи в російському оточенні, П.Грабовський еволюціонував від українського й загальноросійського народництва до національної ідеї. Поетичною думкою линув в Україну, мріяв побачити її перед смертю; підтримував зв'язки з Б.Грінченком, С.Єфремовим, І.Франком, О.Маковеем, які надсилали йому українські видання, сприяли публікації творів, підтримували морально. Не випадково І.Франко означив поезію Грабовського як “крик болю і туги за рідною Україною”.

Починаючи із семінарії, Павло Арсенович активно займався самоосвітою, пробував сили в літературній творчості. Рання творчість – прозова і поетична – відома мало: рукописи загублено в жандармських архівах, куди потрапили за гостре неприйняття російських порядків, критику властей.

За життя поета було видано збірки віршів і перекладів: “Пролісок” (1894), “Твори Івана Сурика” (1894), “З чужого поля” (1895), “З Півночі” (1896), “Доля” (1897), “Кобза” (1898). Визначальним для творчості П.Грабовського є узагальнений історичний образ України (“До Русі-України”, “О, яка ж ти сумна, Україна моя”, “Народові Українському”), зображення страждань поневоленого народу (“Швачка”, “Сироти”, “Трудівниця”), трагічної долі політв'язнів (“Над могилою”, “Зі в'язниці”, “Прощання”, “До сестри” та ін.). Темі громадянського покликання поета присвячені вірші: “Співець”, “Я не співець чудової природи”, “Сучасним поетам великоруським”, “Поетам – українцям”. Писав також російською мовою – політичні вірші 1888-1890 рр., поема “По Сибири” (1888). Павлу Грабовському належить ряд історико-літературних та літературно-критичних статей-нарисів про творчість українських та російських письменників. П.Грабовський переклав з англійської мови твори Р.Бернса, Т.Мура, П.Шеллі, Г.Лонгфелло; з німецької – Г.Гейне, Л.Уланца та ін.; з французької – Ш.Бодлера, О.Барб'є, П.Дюпона, а також – з угорської, польської, болгарської, чеської, словенської, сербохорватської, грузинської, вірменської. Широко популяризував російських поетів О.Пушкіна, О.Полежаєва, М.Огарьова, М.Некрасова, В.Гаршина, К.Рилєєва, М.Добролюбова та ін.

Помер Павло Арсенович Грабовський 12 грудня 1902 р. в Тобольську. Похований, згідно із заповітом, на кладовищі поруч із декабристами.

У 1990-х рр. на Харківщині було відкрито два пам'ятники П.А.Грабовському: перший у 1990 р. у м. Валки Харківської області (скульптор І.П.Ястребов), другий у 1996 р. у Харкові по вул. Володарського, 46 (скульптор О.Фоменко).

Біографічні довідки:

Грабовський Павло // Українська література у портретах і довідках : довідник. – К., 2000. – С. 66-68.

Маслов І.С. Грабовський Павло Арсенович / І.С.Маслов // Літературна Харківщина : довідник. – Х., 1995. – С. 116-119.

Грабовський Павло Арсенович // Українська літературна енциклопедія. – К., 1988. – Т. 1. – С. 474-476.

Грабовський Павло Арсенович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Грабовський_Павло_Арсенович

Павло Арсенович Грабовський [Електронний ресурс] // Острів знань. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-8657B32DBC56/list-B8AFBC4326>

Павло Грабовський // Хрестоматія з літератури рідного краю. – Х., 2001. – С. 56-57.

Павло Грабовський [Електронний ресурс] // Українська література. – Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/biography/grabovski.html>

Про П.А.Грабовського:

Богданович Н. Узник Изюмского острога / Н.Богданович // Изюминка. – 2003. – 30 окт. (№ 22). – С. 9.

Грабовський Павло Арсенович (1864-1902) : укр. поет, публіцист // Провідники духовності в Україні : довідник. – К., 2003. – С. 200-201.

Життєвий подвиг поета-засланця : (Павло Грабовський) [Електронний ресурс] // Довідник школяра. – Режим доступу: <http://lessons.com.ua/zhittyevij-podvig-poeta-zaslancya-pavlo-grabovskij/>

Корсунский В. С возвращением, Павел Арсеньевич! / В.Корсунский // Время. – 1996. – 10 дек.

Поліщук Т. “Без українців мені просто смерть...” : [про перебування поета у м. Валки] / Т.Поліщук // Сільські новини. – 1996. – 30 жовт.; 2 листоп.

Рожнятовська О. “В мені завжди жив перш над усе українець” : до 140-річчя від дня народж. П.А.Грабовського (1864-1902) / О.Рожнятовська // Календар знаменних і пам'ятних дат, 2004. III кв. : реком. бібліогр. довід. / Нац. парламент. б-ка. – К., 2004. – С. 69-78.

27 жовтня

**120 років від дня народження
Івана Івановича
Падалки**

Падалка Іван Іванович, український художник, графік, педагог. Народився 27 жовтня 1894 р. в с. Жорнокльови Золотоніського повіту на Полтавщині (нині Черкаська область) в сім'ї селянина.

Любов до навчання Іванові прищепив батько, який сам полюбляв читати історію. Початкову науку юнак здобув у церковно-парафіяльній школі. До художньо-промислової керамічної школи у Миргороді вступив завдяки стипендії, яку виклопотав для нього місцевий дворянин. На формування мистецької майстерності Івана великий вплив мав його вчитель Опанас Сластіон – живописець, графік, етнограф і мистецтвознавець. Часто керівництво школи ставило Івана та його художні витвори за взірць усім учням. Його роботи експонувалися на щорічних виставках у школі, де він навчався з 1909-го по 1913 рік. За свої погляди, за організацію учнівських виступів проти адміністрації й окремих викладачів І.Падалка був виключений зі школи.

Після звільнення Іван Падалка півроку пропрацював у Полтавському етнографічному музеї. Заробіток дав йому змогу восени 1913 р. вступити до Київського художнього училища. За час навчання репрезентувався на виставках цього закладу та у колі молодих художників під назвою “Вінець”. У той самий час займався графікою, оформляв дитячі книжки.

Після закінчення училища в кінці 1917 р. Іван Падалка вступив до Української академії мистецтв, навчався у майстерні українського художника Михайла Бойчука. Учився там на “відмінно”; одночасно оформляв святкові колони до революційних свят, клуби, приміщення, агітаційні пароплави та вагони. І.Падалка виконав замовлення Державного видавництва України на збірку “Казки”; й разом із Тимофієм Бойчуком ілюстрував дитячу збірку “Барвінок”.

По закінченні Академії молодий художник з 1920 по 1922 рр. працював у Миргородському художньо-керамічному технікумі, а з 1922 по 1925 рр. – у Межигірському художньо-керамічному технікумі.

Як відомого фахівця, Івана Івановича було запрошено до Харківського художнього технікуму (який потім було реорганізовано в художньо-промисловий інститут), де він працював майже десять років (1925–1934). Два наступних роки І.Падалка займав посаду професора живопису в Київському художньому інституті (1934–1936).

Знаменитий художник створив велику кількість різних творів: живописних – “Атака червоної кінноти”, “Фотограф на селі”, “Молочниці”, “Збирання баклажанів”, “Збирання яблук”, “Змагання шахтарів”, “Двоє”, “Українка”, “Натюрморт”, “Портрет Валер’яна Поліщука”, “Портрет дружини Марії Пасько”, “Автопортрет”; графічних – “Несуть товариша”, “З поля”, “Пастушок”, “Селяни”, “Повстанці”, “Портрет Григорія Сковороди”, “Червона кіннота”, “Вантажники”; ілюстрацій до книжок “Слово о полку Ігоревім”, “Легенди Татр”, “Черниця”, “Небіж Рамо”, “Кобзар” і “Енеїда”. Він був автором обкладинок до видань творів І.Франка, В.Вражливого, П.Вороніна, Ю.Смолича, М.Йогансена, С.Таранушенка, П.Усенка, І.Нечуя-Левицького, В.Короленка, І.Котляревського, О.Досвітнього, О.Соколовського й інших радянських поетів і письменників, а також автором декоративних тарілок “В.І.Ленін”, “Я пролетарій Мамай. Стережись мене, буржую!”, “Ми всіх катів зітрем на порох!”; плакатів “Жінки, йдіть у Ради, комнезами, кооперацію!” та серії гравюр на дереві “Дніпрельстан”.

Географія виставок, де експонувалися картини Івана Івановича Падалки, надзвичайно широка: Кельн (Міжнародна виставка, 1928); Амстердам, Вінтертур (Швейцарія, 1929); Стокгольм, Осло, Данціг (виставка графіки, рисунку, плакату й книжок, 1930); Венеція, Цюріх, Берн (XVII Міжнародна виставка мистецтва, 1930); Берлін, Відень, Лондон, Кембрідж, Оксфорд, Манчестер, Ліверпуль (1930); Цюріх, Берн, Женева, Базель, Прага, Париж (1931); Японія (виставка сучасного мистецтва, 1932); Венеція (XVIII Міжнародна виставка мистецтва, 1932); Цюріх (1932); Варшава, Копенгаген (1933). Представлені твори майстра отримали високу оцінку, що свідчило про світове визнання його таланту.

У 1934 р. розпочалися переслідування та розстріли прогресивних діячів української культури. Іван Падалка був заарештований 29 вересня 1936 р. як “ворог народу”. 13 липня 1937 року Військова Колегія Верховного Суду СРСР засудила І.І.Падалку як “учасника націонал-фашистської терористичної організації, що ставив за мету відторгнення України від СРСР та реставрацію капіталізму” до вищої міри покарання – розстрілу. Того ж дня вирок було виконано.

1 лютого 1958 року художника реабілітовано.

Художник Падалка Іван Іванович залишив багату творчу спадщину. Понад 50-ти творів митця зберігаються в Державному українському музеї образотворчого мистецтва в Києві та в інших музеях, але більшість картин втрачено у другій половині 30-х рр.

Біографічні довідки:

Іван Іванович Падалка [Електронний ресурс] // Rodovid. – Режим доступу: http://uk.rodovid.org/wk/Багатомовне_генеалогічне_дерево

Іван Падалка [Електронний ресурс] // Українці в світі. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/7c4b067efa3e0916/>

Падалка Іван Іванович // УРЕС. – К., 1987. – Т. 2. – С. 608.

Падалка Іван Іванович // Мистецтво України : біогр. довід. – К., 1997. – С. 458.

Падалка Іван Іванович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Падалка_Іван_Іванович

Про І.І.Падалку:

Видатний український художник [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Драбівської районної ради. – Режим доступу: <http://drabivrada.org.ua/vidatni-ljudi/padalka-ivan-ivanovich-18941937/>

Войналович В.А. Гордість українського національного мистецтва [Електронний ресурс] / В.А.Войналович // Poltava-repres.narod. – Режим доступу: http://poltava-repres.narod.ru/statti/reab_ist/gordist.htm

Горбань І. Мій брат – наш художник : спогади про І.Падалку / І.Горбань // Вітчизна. – 1990. - № 3. – С. 193-205.

Городинець І. Данина пам'яті / І.Городинець // Київ. – 1990. - № 10. – С. 150-154.

Лопата П. До 75-х роковин загибелі Івана Падалки [Електронний ресурс] / П.Лопата // Український тижневик Міст. – Режим доступу: <http://meest-online.com/?p=12691>

Можейко І. Революцией мобилизованный / И.Можейко // Событие. – 2004. – 18-24 нояб. – С. 19.

Падалка Іван Іванович [Электронный ресурс] // Надо знать. – Режим доступа: http://nado.znate.ru/Падалка_Іван_Іванович

Реперессированные художники, искусствоведы : Падалка Іван Іванович [Электронный ресурс] // Сахаровский центр. – Режим доступа: <http://www.sakharov-center.ru/asfcd/khudozhniki/?t=page&id=379>

Саєнко Н. Розстріляне відродження. Пам'яті Івана Падалки присвячується [Електронний ресурс] : [у стінах Нац. акад. образотв. мистецтва і архітектури 22 січ. 2013 р. відкрилася виставка, присвячена 75-річчю від дня розстрілу видатного художника, фундатора укр. графічної школи] / Н.Саєнко // Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. – Режим доступу: http://www.naoma.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=91:22-sichnya-2013&catid=17&Itemid=115&lang=ua

Титаренко Н. Засновник харківської графічної школи // Н.Титаренко // Слобода. – 1994. – 7 дек.

Художественная виставка Івана Падалки: “Великое не умирает” [Электронный ресурс] : [виставка худож. и графич. работ одного из лучших художников Европы XX в., открылась 22 янв. 2013 г. в Нац. акад. изобразительного искусства и архитектуры. Виставка приурочена к 75-летию со дня расстрела укр. художника.] // Союз “Народная память”. – Режим доступа: <http://ru.unm.org.ua/Художественная-выставка-Ивана-Па/>

1864

**150 років від дня народження
Віктора Валеріановича
Величка**

Величко Віктор Валеріанович, український архітектор. Народився в 1864 р. у м. Варшаві. У цьому місті пройшли дитячі та юнацькі роки В.В.Величка. Закінчивши у Варшаві реальне училище, він вступив на архітектурний факультет Петербурзької Академії мистецтв, де навчався з харків'янином, майбутнім академіком архітектури О.М.Бекетовим. У 1887 р. закінчив навчання і одержав звання класного художника архітектури 1-го ступеня. Через рік Рада Академії нагородила молодого зодчого малою золотою медаллю за кращий проект курортного вокзалу.

З 1894 р. Віктор Валеріанович працював у Харкові. Спочатку займав посаду земського архітектора, потім отримав державну посаду архітектора Управління Харківського навчального округу Міністерства народної освіти, яку виконував до Жовтневої революції. Одночасно (з 1895 р.) В.В.Величко працював за сумісництвом архітектором Харківського державного університету. Після революції був співробітником виробничо-технічного відділу Українського раднаргоспу, де пропрацював до кінця життя.

Діяльність В.В.Величко в Харкові була різносторонньою: він вів нагляд за будівництвом і перебудовами будівель різних навчальних закладів у Харкові та містах Харківської губернії. Проектував і керував будівництвом нових будівель Харківського університету, а також виконував ряд робіт на замовлення приватних осіб, споруджуючи особняки та інші будівлі. В.В.Величко брав активну участь у громадському житті, був членом декількох комісій міського громадського Управління, яким керував видатний вчений-історик, професор Д.І.Багалій. Протягом 1914–1917 рр. Віктор Величко був членом музейної комісії, квартирної та каналізаційної комісії, членом опікунської Ради Міського художньо-промислового музею, а також членом Ради Харківського відділення Російського технічного товариства.

В.В.Величко був великим майстром, глибоко знав і досконало володів засобами сучасної йому архітектури та будівельної техніки, відрізнявся гарним художнім смаком. Роботам В.В.Величко притаманні містобудівний такт, якого часом не вистачало багатьом його сучасникам. Будинки, побудовані В.В.Величко, належать до числа кращих в збереженій до наших днів архітектурній спадщині ХХ ст. в Харкові. За його проектами у місті споруджено понад п'ятдесят громадських і житлових будинків, що стали окрасою Харкова. Особливе значення має комплекс будівель по Університетській вулиці. Це аудиторний корпус Української інженерно-педагогічної академії, збудований у 1909 р., міський архів (1906) та наукова бібліотека Харківського державного університету (1903). Разом з університетськими спорудами кінця ХVIII – початку ХІХ ст., вони створюють один із кращих старовинних ансамблів, що збереглися у нашому місті.

Серед інших капітальних споруд зодчого – Музей природи Харківського державного університету по вул. Трінклера (1901) і будинок управління держтрудоощадкас на площі Конституції (1910). Та найбільшою вдачею Віктора Валеріановича є споруда Будинку архітектора по вул. Дарвіна, зведеного у 1912 р.

Помер Віктор Валеріанович Величко у 1923 р. у Харкові.

Біографічні довідки:

Величко Віктор Валеріанович // Лейбфрейд А.Ю. Харьков: от крепости до столицы / А.Ю.Лейбфрейд, Ю.Ю.Полякова. – Х., 1998. – С. 326-327.

Величко Віктор // Енциклопедія українознавства. – К., 1993. – Т. 1. – С. 226.

Величко Віктор Валер'янович // Мистецтво України : біогр. довід. – К., 1997. – С. 104.

Величко Віктор Валеріанович [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Величко_Віктор_Валеріанович

Величко Виктор Валерьянович (1864–1923 гг.) [Электронный ресурс] // Харьков. – Режим доступа: <http://www.kharkov.ua/culture/4.html>

Романов П.І. Величко Віктор Валер'янович / П.І.Романов // Мистецтво України : енциклопедія. – К., 1995. – Т. 1. – С. 300.

Про В.В.Величка:

Берловская В. Город, построенный с любовью [беседа с внучкой архитектора В.Берловской / записала Т.Лагунова] // Событие. – 2004. – 13-19 мая. – С. 16.

Видный харьковский зодчий начала XX века архитектор В.В.Величко // Харьков: новое о знакомых местах. – Режим доступа: <http://ngeorgij.livejournal.com/10124.html>

Дьяченко Н. Улицы и площади Харькова : очерк / Н.Дьяченко. – Х. : Прапор, 1977. – 272 с.
Споруди архітектора В.Величко – с. 30, 58, 163.

Лейбфрейд А. По проектам зодчего / А.Лейбфрейд, П.Романов // Крас. знамя. – 1980. – 20 янв.

Майская Т. Дом – в подарок жене : [особняк на ул. Дарвина] / Т.Майская // Гор. газ. – 2001. – 8 марта. – С. 18.

Ул. Дарвина, 31. Особняк архитектора Величко В.В. [Электронный ресурс] : [памятник архитектуры] // Fotki.yandex. – Режим доступа: <http://fotki.yandex.ru/users/vasilij-7884/view/390976/?page=0>

Харьков: архитектура, памятники, новостройки : путеводитель / сост. А.Ю.Лейбфрейд, В.А.Реусов, А.А.Тиц. – Х. : Прапор, 1985. – 151 с.

Споруди архітектора В.Величко – с. 28, 31, 41, 63, 67, 74, 80-82.

1879

135 років від дня народження Олександра Івановича Ржепишевського

Искусство было смыслом его жизни
Г.Шаховская

Ржепишевський Олександр Іванович, архітектор, один з видатних майстрів стилю “модерн”. Народився у 1879 р. в Ізмаїлі Бессарабської губернії в сім'ї офіцера. У 1882 р. разом з батьками переїхав до Акерману Одеської губернії.

Навчався в Акерманській чоловічій гімназії, де захопився малюванням. Це заняття стало сенсом всього його життя і переросло у любов до архітектури. Після закінчення гімназії в 1898 р. Олександр Ржепішевський слідом за старшими братами вступив до Новоросійського університету в Одесі на фізико-математичний факультет, відділення математичних наук. Відучившись один чи два семестри в Одесі, О.Ржепішевський поїхав до Петербургу, де став студентом Інституту цивільних інженерів. У 1903 р. закінчив його із золотою медаллю. У той час золота медаль давала право продовжити навчання в Європі. І з 1904 по 1906 рр. О.І.Ржепишевський навчався в Парижі, в знаменитій Сорбонні. Перебуваючи там, молодий архітектор старанно вивчав західне мистецтво, прийоми європейських зодчих, щоб потім перенести їх на вітчизняну ниву.

Повернувшись у 1908 р. до Петербургу, Олександр Іванович одружився. Щоб утримувати родину, він брався за будь-які замовлення, брав участь у різних архітектурних конкурсах. Поступово напружена праця почала приносити плоди: на восьми конкурсах з дванадцяти проекти О.Ржепишевського зайняли призові місця.

В одному з таких конкурсів його проект (у співавторстві з Н.В.Васильєвим) Купецького банку з готелем “Асторія” в Харкові переміг, і Олександра Івановича запросили для авторського нагляду за будівництвом. Так в 1910 р. він потрапив до Харкова.

О.Ржепишевський полюбив Харків. Адже саме в цьому місті він отримав можливість втілювати в життя свої найсміливіші ідеї. У той час у місті активно розвивалися торгівля, промисловість, банківська справа, велося велике будівництво. І Купецький банк (перша збудована будівля О.Ржепишевського) – став своєрідним символом розвитку нашого міста. Підкреслено аскетичний, з сильним впливом європейських традицій, архітектурний стиль будинку сподобався харків'янам. Завдяки цьому будинку Олександр Іванович як архітектор став відомим і популярним серед харків'ян і отримав велику кількість термінових замовлень.

На харківський період життя архітектора (1910–1920 рр.) припадає розквіт його творчості. Робота над кожним новим замовленням захоплювала його. У кожному проекті О.Ржепишевський прагнув знайти органічний зв'язок композиції і функціонального призначення будівлі. Він будував громадські будівлі, приватні особняки, прибуткові будинки. Всього в Харкові за його проектами було побудовано 27 будинків, 20 з яких визнані пам'ятками архітектури. У цей час і стали в нагоді яскраві враження від знайомства з Європою. Багато ідей, втілених Олександром Івановичем Ржепишевським в харківських будинках, можна знайти на його малюнках, зроблених ще під час навчання в Сорбонні. У кожному будинку залишилася частинка любові архітектора до образотворчого мистецтва. Фасади його будинків прикрашені барельєфами та об'ємною скульптурою – невеликими за розміром жіночими та дитячими фігурами. Неповторність архітектурних рішень підкреслюють виконані за оригінальними малюнками віконні плетіння, полотна дверей, кованих металевих огорож балконів і воріт.

Велика кількість замовлень приносить Олександрові Івановичу фінансову самостійність. Але навіть йому, відомому архітектору, не по кишені знімати квартиру в одному з прибуткових будинків. О.Ржепишевський знайшов вихід з цієї ситуації: одним з перших в Російській імперії він реалізував свій проект так званих “компанійських будинків”, який можна вважати прообразом сучасних будівельних кооперативів. Квартири в таких будинках були власністю мешканців. Кожен власник квартири міг вибрати індивідуальне оздоблення і планування житла, скляні перегородки камін, ванну, телефон. Перший такий будинок архітектор побудував на вул. Римарській, 6. У під'їзді до тепер збереглися залишки фонтанів, які працювали на кожній сходовій клітці. Ще один шестиповерховий “компанійський” будинок О.Ржепишевський побудував по вул. Римарській, 19. Його мешканцями стали відомі в місті лікарі, художники і сам архітектор з сім'єю. Майстерність і багата фантазія допомогли автору створити різні варіанти внутрішнього оздоблення квартир.

Харківський період життя закінчився з приходом більшовиків. Респектабельний архітектор О.Ржепишевський за короткий час перетворився майже в жебрака. Від його двох квартир йому залишили лише одну кімнатку; засобів до існування не було, замовлень і не передбачалося. В Росії почалася громадянська війна.

Щоб врятувати себе і свою сім'ю, О.Ржепишевський вирішив емігрувати. Готуючись до від'їзду, переїхав до Криму. Коли вже все було готове до від'їзду, він випадково познайомився з жінкою, москвичкою. Олександр Іванович з першого погляду закохався в цю жінку й прийняв зовсім несподіване для всіх рішення – залишитися в Радянській Росії. Порвав з родиною і виїхав до Москви.

У 1920-ті рр. він проживав у Москві в бідності і безвісності. Зі своєю коханою він оселився на вулиці Герцена, буквально в сараї, перетвореному його талановитою рукою в чарівний будиночок з мезоніном.

У 1930 р. О.Ржепишевський як “буржуазний елемент” був заарештований чекістами. Півроку він нудився в катівнях більшовицької охоранки і вийшов з в'язниці хворою, розбитою людиною. Помер Олександр Іванович Ржепишевський від серцевого нападу в 1930 р., через два місяці після звільнення.

Будинки Олександра Івановича в стилі “модерн” прикрашають не тільки Харків. Він збудував кілька будинків на Садовому кільці в Москві, особняк цукрозаводчика А.Ребіндера у Шебекіно Курської губернії, пансіонат “Долоси” в Ялті.

Довгі роки про буржуазних зодчих в країні Рад не згадували. Наразі невідомо навіть, де знаходиться його могила. Тим не менш, О.І.Ржепишевський залишився в історії вітчизняного містобудування як один з видатних майстрів стилю модерн.

Біографічні довідки:

Александр Иванович Ржепишевский [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/_Александр_Иванович_Ржепишевский

Ржепишевский Александр Иванович [Электронный ресурс] // Энциклопедия Днепропетровска. – Режим доступа: <http://encdp.com/personalies/architektor/1544>

Про О.І.Ржепишевського:

Архитектор Ржепишевский [Электронный ресурс] // Записки старого Аккермана. – Режим доступа: <http://old-akkerman.livejournal.com/10731.html>

В Харькове возродят второй "компанейский": [дом по ул. Рымарской,19 является памятником архитектуры] [Электронный ресурс] // Харьковские известия. – 2013. – 27 июня. – Режим доступа: <http://izvestia.kharkov.ua/on-line/gorod/1139493.html>

Ижицкий. Старый Харьков – новый ракурс : [о зданиях, построенных по проектам архит. А.Ржепишевского] / Ижицкий // Мегаполис. – 2007. – 18 янв. – С. 13.

Ижицкий. Старый Харьков – новый ракурс : [об архит. А.Ржепишевском и домах им построенных] / Ижицкий // Мегаполис. – 2006. – 14 сент.

Ключко А. Три любви Александра Ржепишевского / А.Ключко // Слобода. – 2004. – 22 июня. – С. 9.

Ключко А. Три любви Александра Ржепишевского [Электронный ресурс] / А.Ключко // Вечерний Харьков. – 2007. – 4 июня. – Режим доступа: <http://vecherniy.kharkov.ua/news/12063/>

Купеческий банк и гостиница "Астория" [Электронный ресурс] // Vintage.blox - Режим доступа: <http://vintage.blox.ua/2010/09/Kupcheskij-bank-i-Otel-Astoriya-1910gg.html>

Лейбфрейд А. Александр Иванович Ржепишевский / А.Лейбфрейд // Круг. – 1995. – № 5/6. – С. 20-21.

Лейбфрейд А. Дома с собственными квартирами / А.Лейбфрейд // Слобода. – 1992. – Дек. (№ 54).

Ржепишевский Александр Иванович (1879–1930) [Электронный ресурс] // Гезлев. Сайт о путешествиях и сокровищах. – Режим доступа: <http://www.gezlev.crimea.ua/rivok/rivok37.htm>

Харьков. История в камне [Электронный ресурс] : [Купеческий банк с гостиницей “Астория”, Мануфактура Бакакина – здания построенные архитектором А.И. Ржепишевским] // Мир развлечений на Altfast. – Режим доступа: <http://altfast.ru/1000063594-xarkov-istoriya-v-kamne-postroeno-do-revolycii.html>

1689

325 років від дня спорудження Покровського собору

*“Немає в українській кам'яній архітектурі іншої такої будівлі,
де би прийом висотного розкриття внутрішнього простору
було здійснено з таким блиском”*

Г.М.Лонгвін

Покровський собор — єдиний харківський храм XVII століття, який уцілів до наших днів. Це одна з небагатьох збережених церков Слобожанщини, побудованих у стилі українського бароко. Храмовий комплекс розташований у самому серці старого міста, по Університетській вулиці.

Кам'яна будівля Покровського собору була побудована козаками за межами тодішніх кордонів фортеці (поблизу її північної стіни) у 1689 р. замість дерев'яної Покровської церкви (відомої ще з 1659 р.). У тому ж 1689 р. храм був освячений митрополитом Авраамом.

Спочатку парафія була бідною і нечисленною. У 1724 р. в ній нараховувалось 87 парафіян із сім'ями (для порівняння: в Успенському соборі – 273).

Історія не залишила для нащадків ім'я будівничого церкви. Але, без сумніву, храм будували досвідчені майстри, які здійснили складні інженерні розрахунки, що стало запорукою майбутньої міцності храму та його збереження до наших днів.

У 1726 р. з ініціативи єпископа Білгородського Єпіфанія Тихорського і генерал-губернатора Слобідської України князя Михайла Голіцина був заснований Свято-Покровський чоловічий училищний монастир з колегіумом – першим вищим навчальним закладом на Лівобережжі. У 1729 р. до складу монастиря увійшла Покровська церква. Вона стала монастирською і колегіумською. Храм відремонтували, прикрасили і забезпечили церковним начинням. Так виник потужний просвітницький, духовний і культурний центр не тільки Харкова, але й усієї Слобожанщини. З перших років свого існування училищний монастир і колегіум мали надзвичайно важливе значення для розвитку вітчизняної науки, культури і мистецтва. Саме вони створили передумови до заснування Харківського університету.

З 1799 р. Покровська церква стала Кафедральним собором і (до 1815 р.) Коллегіумским храмом, а з 1846 р. – головною хрестовою церквою архієрейського будинку.

У 1844 р. закінчено розкішну переробку Покровської (верхньої) церкви, а в 1846 р. відновлено іконостас і освячено храм (нижню церкву) на честь Воздвиження Хреста Господнього.

На думку фахівців, Покровський собор майже повністю повторює українську дерев'яну тридільну церкву і є синтезом ідей і конструкцій дерев'яного зодчества та кам'яної архітектури.

Покровська церква – двоповерхова. В основі храму – однопрестольна “тепла” зимова церква в ім'я Трьох Святителів, оточена відкритою аркадою. На верхньому поверсі знаходиться однопрестольна літня церква в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці, яка (подібно до дерев'яних храмів) оточена арочною галереєю – “опасанням”.

Такі стрункі пропорції не зустрічаються ніде в українській архітектурі: загальна висота храму становить 45,5 метра, а висота середньої бані – 25 метрів. Усі гранчасті приміщення зроблено видовженими й довшими сторонами перпендикулярно головній осі храму.

Протягом XIX – початку XX ст. у церкві велися роботи з ремонту та благоустрою. На початку 1920-х рр. Свято-Покровський монастир було закрито. У Покровському соборі було відкрито антирелігійний музей. Безладне використання будівлі руйнувало його. У роки Другої світової війни великої шкоди було завдано соборові та дзвіниці. У повоєнні роки Покровський собор перетворився на сховище господарчих товарів Центрального універмагу. Назавжди було втрачено унікальні розписи стін цього храму. У 1950-х рр. була проведена косметична реставрація Покровського собору. У шістдесяті роки прийняли рішення відродити храм у його первісному вигляді. Для цього були розібрані будівлі, зведені у XIX столітті.

У 1992 році комплекс Свято-Покровського монастиря було повернуто церкві. Наразі Харківський Свято-Покровський монастир знаходиться на тому ж місці, по вул. Університетській 8/10 і вважається одним із найкрасивіших місць міста.

Бермант Ю. Покровський собор і колегіум / Ю.Бермант // Вечір. Харків. – 1989. – 23 берез.

Галицька Д. Найстаріший у Харкові. За 300 років існування Покровський собор багато разів перебудовувався та міняв своє призначення [Електронний ресурс] / Д.Галицька // Міст online. – Режим доступу: <http://meest-online.com/?p=12198>

Звідси починався Харків // Кушнар'юв Є.П. 100 кроків Харківською землею / Є.П.Кушнар'юв. – Х., 2004. – С. 243-246.

Капралов О. Чи реставрують Покровський собор / О.Капралов // Ленін. зміна. – 1989. – 8 серп.

Ковальова О. Покровський собор і навколо нього / О.Ковальова // Прапор. – 1990. – № 6. – С. 165-166.

Кодін В. Архітектурний символ Харкова / В.Кодін // Губернія. – 2004. - № 7/8. – С. 75-78.

Лосієвський І. Святиня в риштованні недбалства / І.Лосієвський // Березіль. – 1992. – № 1. – С. 147-154.

Меліхов В. Розповідь перша. Найстаріша кам'яниця / В.Меліхов // Слобід. край. – 2007. – 17 листоп.

Можейко І. Загадки Покровського собору / І.Можейко // Слобід. край. – 2010. – 9 жовт. – С. 2.

Онацька Н. Шедевр невідомих майстрів / Н.Онацька, І.Лаврентьєв // Вечір. Харків. – 1979. – 24 лип.

Парийский А.В. К вопросу о реконструкции первоначальных форм колокольни Покровского собора / А.Парийский // Харьков. – 2004. - № 1. – С. 20-23.

Покровский монастырь // Ібрагімова А.Р. Твій храм / А.Р.Ібрагімова, В.П.Дюкарев. – Х., 2005. – С. 16-51.

Покровский монастырь // Редин Е.К. Церкви города Харькова / Е.К.Редин. – Х., 2006. – С. 28-37.

Покровский монастырь [Електронний ресурс] // Харьковская епархия. – Режим доступа: <http://www.eparchia.kharkov.ua/churchinfo/7>

Покровский Собор - самый сохранившийся памятник Харькова [Електронний ресурс] // Весь мир – как на ладони. – Режим доступа: <http://lifeglobe.net/blogs/details?id=163>

Покровський собор (Харків) [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Покровський_собор_\(Харків\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Покровський_собор_(Харків))

Покровський собор у Харкові [Електронний ресурс] // Студентський портал. – Режим доступу: <http://uastudent.com/sadiba-v-sokirincjahpokrovskij-sobor-u-harkovi>

Проненко В. Коли дорога приведе до храму: [до 300-річчя собору] / В.Проненко // Вечір. Харків. – 1989. – 17 жовт.

Пугачева М.А. Колористика Покровской церкви в г. Харькове / М.А.Пугачева // Культурна спадщина Слобожанщини. Культура і мистецтво: зб. наук.-попул. ст. – Х., 2005. – Число 3. – С. 162-169.

Разгуляева Т. Ровесник нашего города : 310 лет Покровскому собору / Т.Разгуляева // Панорама. – 1999. – 24 апр. – С. 13.

Саппа Н. Покровскому собору – триста лет / Н.Саппа // Крас. знамя. – 1989. – 17 окт.

Смоленський В. Покровський собор – гордість Харкова / В.Смоленський // Березіль. – 1992. – № 1. – С. 145-147.

Собор Покрова Пресвятої Богородиці [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступа: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Покровский_собор_\(Харьков\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Покровский_собор_(Харьков))

Собор Покрова Пресвятой Богородицы [Електронний ресурс] // Историко-культурное наследие человечества. – Режим доступа: <http://uamuseum.com/v1045-Sobor-Pokrova-Presvyatoy-Bogorodicy.html>

Степанов О. Соборна церква Покрови Пресвятої Богородиці у Харкові [Електронний ресурс] / О.Степанов // Релігійно-інформаційна служба України. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/relig_tourism/krajeznavstvo_digest/21816/

Тихонова І. Дорога до храму / І.Тихонова // Вечір. Харків. – 1990. – 4 квіт.

Харківський Покровський храм [Електронний ресурс] // Пам'ятки Харкова. – Режим доступу: http://kharkovdp.wordpress.com/2013/03/10/Харківський_Покровський_храм

Харьков. Собор Покрова Пресвятой Богородицы [Електронний ресурс] // Соборы. – Режим доступа: <http://sobory.ru/article/?object=04043>

Швец В. Храните веру отцов: (к 315-летию освящения Митрополитом Белгород. Авраамием в 1689 г. Покровской церкви Свято-Покровского монастыря г. Харькова) / В.Швец // Харьк. епарх. ведомости. – 2004. – Окт. (№ 10). – С. 13.

ЗМІСТ

Хроніка подій з історії Харківщини на 2009 рік	3
Знаменні та пам'ятні дати Харківщини на 2009 рік	12
Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат на 2009 рік	24
Замєсов Валерій Федорович	24
Жданов Олександр Андрійович	26
Грабовський Павло Арсенович	28
Падалка Іван Іванович	29
Величко Віктор Валеріанович	32
Ржепишевський Олександр Іванович	33
Покровський собор	35